

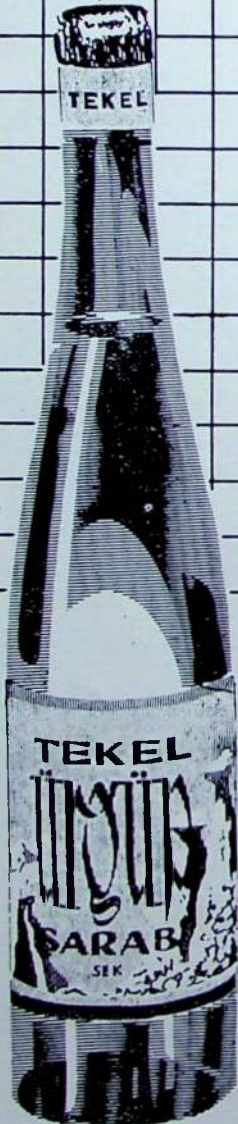
banka

meslek
ve fikir
dergisi

Sevgili Okuyucularımız	3	Banka Dergisi
Hikmet Keyman'ın Biyografisi	4	Banka Dergisi
Büyük Kaybımız: Hikmet Keyman	5	İshak Turnaoğlu
1969 Kalkınma Programında Para ve Bankacılık	6	Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Kalkınma Planı 1969 Programında Para - Kredi ve Bankacılık	9	Banka Dergisi
Bir İstihbarat-Mali Tahli Elemanının Görevini Yaparken Dikkat Edeceği Hususlar Hakkında Bazı Tavsiyeler	15	Necdet Durakbaşı
Sınai Yatırım Projelerinin Hazırlanmasında Dikkate Alınması Gereken Esaslar	19	Nejat Gülen
İhracatta Kredi Sigortası ve İhracatın Finansmanı	25	Ayhan Şenyuva
İktisadi Durum	52	Doç. Dr. Mustafa A. Aysan Yıldırım Kılıç
Yeni Eserler	60	Alp Gürus
Banka Kredilerini Tanzim Komitesi Kararları	63	Banka Dergisi

şubat - 1969

cilt: 6 sayı: 2

ÜRGÜP
 SARABI
 JRGÜP
 SARABI
 ÜRGÜP
 SARABI
 JRGÜP
 SARABI
 ÜRGÜP
 SARABI
 ÜRGÜP
 SARABI
 ÜRGÜP
 SARABI
 ÜRGÜP
 SARABI

JRGÜP
 SARABI
 JRGÜP
 SARABI
 GÜP
 P

saran sanaviinde en üstün kalite

BASAĞ SİĞORTA

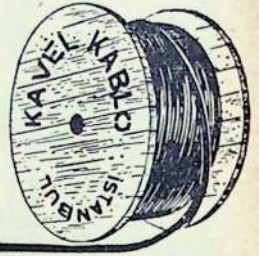
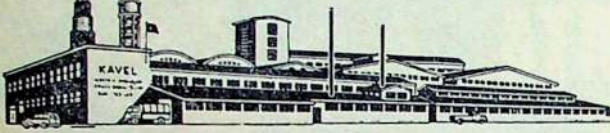
BÜTÜN SİĞORTA KOLLARINDA
GERÇEK GARANTİ
ÜSTÜN HİZMET
BULACAĞINIZ TEK ŞİRKET

Adres : Halaskârgazi Cad. No. 15 - HARBIYE

Telgraf : BAŞSİĞORTA

Telef. : 47 12 56 - 47 12 57 - 47 83 54 - 47 56 76

KAVEL

PLASTİK İZOLELİ:

- YERALTI KABLORARI
(Yüksek ve alçak gerilim)
- ANTİGRON KABLORAR
(Kurşunlu, Kurşunsuz)
- İÇ-DİŞ TESİSAT TELLERİ
- OTO ENSTALASYON TELLERİ
- RADYO MONTAJ TELLERİ
- TELEFON TELLERİ

Yeraltı Kablosu NK-NKBA'ya nazaran üstün özellikleri haiz YVV (NYY) YVMV (NYCY) YVŞV (NYFY) YVMHV (NYCEY) Kablolarında ve her tip iletkenlerde **KAVEL** markası standartlara uygunluğun ifadesi ve üstün kalitenin sembolüdür.

- EMAYE BOBİN TELLERİ
(0.10 mm den 3 mm ye kadar)
- HER ÇEŞİT SUN'İ DERİ
- YER MUŞAMBASI

KAVEL KABLO ve ELEKTRİK MALZEMESİ A. Ş.
İSTİNYE - İSTANBUL

Telefon : 63 34 00 - 63 34 01

Telgraf : KAVELKAB.Ö - İstanbul

banka

AYLIK MESLEK ve FİKİR DERGİSİ
ŞUBAT - 1969 - CİLD 6 - SAYI : 2

Sahibi

Banka Yayınları ve Kültür
Ltd. Şti. Adına

Dr. NeziH H. Neyzi

Yazı İşleri Müdürü

Yıldırım Kılıç

Basıldığı yer

Menteş Matbaası

31.1.1969

İdare Yeri

İmam Sok. No. 1 Kat: 2
Beyoğlu - İstanbul

Telefon : 49 22 67

Posta Kutusu

No. 769, Karaköy - İstanbul

Yönetim Komitesi

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Necdot Durakbaşa

Doç. Dr. Mustafa A. Aysan
Alp Gürus

Dr. NeziH H. Neyzi

Abone

Yıllık 42 TL. Altı aylık 21 TL.

İlân Tarifesi

Arka Dış Kapak 700 TL.,
Arka İç kapak, 2. sah. 500 TL.
Ön iç kapak, 1 sah. 600 TL.
İç Sahifeler 400 TL.

Abone ve ilân bedelleri Derginin T. C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesindeki 768 numaralı ve T. İş Bankası Parmakkapı Şubesindeki 271 numaralı hesabına gönderilebilir.

SEVGİLİ OKUYUCULARIMIZ

27 Ocakta Hikmet Keymanı kaybettik.

Rahmetli Keyman Derginin müessisi idi. 1961 de Dergi yayını bırakmış ise de, 1964 de Derginin yeniden yayınlanmasından sonra da, manevi desteğini esirgememiştir. 1968 de Dergiye ortak olarak da katılmış; Derginin Bankacılığımız hizmetine koşulması ve geliştirilmesinde değerli çabalar sarfetmiştir.

Hikmet Keyman'ın Dergimizde bıraktığı boşluk pek bellidir. Dostluğu, arkadaşlığı ise hiç unutulmayacaktır.

Bankacılığımızın geliştirilmesi çabası onu da, birbirlerini önceleri tanımayan başkaları ile birlikte, BANKA Dergisi çatısında toplamıştı. Geride kalanlar bu amacın gerçekleştirilmesiyle onun hatırasına sadık kaldıklarını göstermiş olacaktırlar.

Nur içinde yatsın!

**

«İktisadi ve Mali Konjonktür» sütunu ile «Piyasa Durumu» sütununun ayrı olması bazı sakıncalar doğuruyordu. Her iki sütunun amacı da «İktisadi Durumu» ortaya koymak ve «geleceği» hakkında tutarlı tahminler yapmaktı. Bu bakımdan, bu sayımızdan başlayarak iki sütunu birleştirdik ve başlığına da «İktisadi Durum» dedik. Bu sütun şüphesiz iktisadi durumumuzun geleceği hakkındaki tahminleri önceden de olduğu gibi bünyesinde taşımağa devam edecektir.

**

1968 yılı En İyi Etüd Yarışmasında ikinciliği kazanan Ayhan Şenyuva'nın «İhracatta Kredi Sigortası ve İhracatın Finansmanı» adlı Etüdü bu sayımızda yayınlanmaktadır.

1969 yılı için iştirakçi sayısını artıracak yeni şartlarla yarışmayı tekrarlamak istiyoruz. Bu konuda Bankalar Birliğinin ve Bankalarımızın mali desteği sağlanabildiği takdirde, gelişmelerden sizi haberdar edeceğiz.

Sevgiler ve saygularla
BANKA DERGİSİ

HİKMET KEYMAN'ın Biografisi

Hikmet Keyman 1905 yılında İstanbul'da doğdu. 1926 yılında Ticaret Lisesini, 1929 yılında Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulunu bitirdi.

1926 yılında Ziraat Bankasına memur olarak girdi, sonra Müfettişlik sınavını kazanarak Müfettiş oldu. Ziraat Bankasında Müfettiş, Şube Müdürü, Genel Müdürlük Müdürü ve Genel Müdür Muavini olarak 40 yıla yakın hizmette bulunmuştur. Genel Müdür Muavini iken aynı zamanda Bankanın Yönetim Kurulu Üyesi idi.

1949 yılında İshak Turnaoğlu ve Mes'ut Erda'nın da katılmalarıyla, Banka Dergisini kurmuş, bu Dergiyi şahsen 1960 yılı sonuna kadar yaşatmıştır.

Görevinin de zorlaması ile 1960 dan sonra Dergi işini bırakmıştır.

Derginin 1964 de yeniden yayınlanmasından sonra, önce yazar olarak, 1966 Martında emekliye ayrıldıktan sonra da, 1967 yılında Ankara Temsilcimiz ve 1968 yılında ise aynı zamanda ortak olarak Derginin kaderine katılmıştı.

Derginin fikriyatında ve gelişmesinde katkısı büyük olmuştur.

1928 yılında «Ticaret Muhasebesi», 1959 yılında «Ticari-Muzaaf Muhasebe», 1967 yılında «L. Paçiolî'den Çağımıza kadar Muhasebe Nazariye» ler eserlerini yayınlamıştır. Bankalarda Hesap Plânı ile ilgili bir eseri ise bitmek üzere idi.

Hikmet Keyman evli idi ve 3 çocuğu vardı.

BANKA Dergisi hatırasını minnet ve tazimle saklıyacaktır.

Kederli Ailesine, Okuyucularına ve meslekdaşlarına başsağlığı dileriz.

BANKA

BÜYÜK KAYBIMIZ : Hikmet KEYMAN

İshak TURNAOĞLU

Hikmeti de kaybettik. Ne acı, ne ani bir kayıp! Daha 2 gün öncesi Derginin yıllık toplantısında beraber değildiydik? Fikirleriyle, heyecaniyle gönül koyduğu bu işin gelişmesinde ne büyük hizmetlerde bulunmuştur!

Dünya fanidir denir. Öyledir, ama bu kadar da mı fanidir!

Hikmetle arkadaşlığımız, dostluğumuz ta 1923 yıllarına uzanır. O sırada ikimiz de İstanbul Ticaret Lisesinin 1. sınıfında bulunuyorduk. Hayat çizgimizdeki birlik sonraları da devam etti. Yüksek Ticareti birlikte okuduk. Ziraat Bankası teftiş hey'etine birlikte girdik, bu Bankada yıllarca birlikte çalıştık.

Hikmet ötedenberi bankacılığın ve muhasebenin ilmine ilgi duyardı. İlme olan bu saygısı onu 1949 da BANKA Dergisini tesise sevketti. Fikir onundu. Beni ve rahmetli Mesut'u (Mesut Erda) bu fikri desteklemeğe davet etti. Birlikte çalıştık. Yıllarca derginin maddi, manevî bütün sıkıntılarına şahsen göğüs gerdi.

Ziraat Bankasına da hizmetleri büyük olmuştur. Bankanın muhasebe sisteminin modernleştirilmesinde ve mekanizasyonunda büyük emeği vardır.

Bankasını, bankacılığı ve meslektaşlarını çok severdi. Yurdumuz Bankacılığının ve bankacılık mesleğinin geliştirilmesi belli başlı gayelerinden biri idi. Bu maksatla daha 1953 de Türkiye Bankacılar Cemiyetinin kurulmasında önyak oldu.

Bankacılığımız Hikmet'in şahsında kıymetli, heyecanlı, bilgi bir men-subunu, kendisini tanıyanlar sıcak bir dostu kaybetti.

Tanrı rahmet eylesin!

1969 KALKINMA PROGRAMINDA PARA VE BANKACILIK

Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU

1969 Programında para ve bankacılığımıza dair ön görülen tedbirleri genellikle memnuniyetle karşılamak icab eder. Fakat 1969 yılı uygulamasının Programa tamamen uymıyacağını söylemek, eski yıllardaki tecrübeler düşünülür ise kolay olur.

Program dikkatle tetkik edilir ise görülür ki ön görülen tedbirler ve politikanın, mevcut şartlar altında, büyük ölçüde uygulama imkânı mevcut değildir.

Bu yazıda plânda ön görülen önemli para - kredi tedbirlerini eleştirmeye gayret edeceğim:

1 — 1969 Programımız ekonominin bazı sektörlerinin önemli ölçüde teşvik edilmesini ön görmektedir. Meselâ, ihracat ve bazı sanayi kolları. Bu sektörleri teşvik amacı ile para ve kredi tedbirlerinden istifade edilmesi Programa konmuştur. Bu gaye ile söz konusu sektörlerle tercihan ve daha çok miktarda ve uzun vâdeli krediler verilmesi düşünülmekte ve bu gaye ile çeşitli müesseseler kurulması, fonlar tesis edilmesi plânlanmaktadır.

Eğer teşvik edilmesi gereken sektörlerin millî ekonomi için hakikaten önemli sektörler bulunduğu kabul edilse bile (ki bu çok şüphelidir; zira bunların seçiminde plânlamacıların şahsî görüşlerinin büyük tesiri olmuştur.) para-kredi araçları istenen gayeyi temin bakımından fevkalâde etkisiz ve eldeki imkânlar boşu boşuna harcanmış olabilir. Nitekim mevcut şartlar altında ihracatı desteklemek tamamen bu nitelikte bir neticenin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Şimdiki döviz kuru değişmedikçe ihracatımızı hissedilir şe-

kilde arttırmak imkânsızdır. Hattâ şimdiki seviyeyi dahi muhafaza etmek son derecede zor olacaktır. Durum böyle iken, çok sınırlı kredi imkânlarımızı gelişmesi mümkün olmayacak bir sahaya yöneltmek suretiyle, bunların israf edilmesine yol açmaktayız. İhracatı arttırmak için o derecede yüksek bir fiyat teşvikine ihtiyaç vardır ki, sınırsız miktarda kredi bedava (faizsiz) dağıtılrsa dahi, eğer kredi vadesinde geri ödenecek ise, ihracatı teşvik etmek mümkün olmaz.

Mesele burada bitmez. Kredi ve para tedbirleriyle iktisadî gelişmemiz bakımından önemli bazı sektörleri teşvik etmek mümkün bulunsa bile, para ve kredi tedbirlerini bu gaye ile çok dikkatli bir şekilde kullanmak icap eder. Nitekim bu suretle zaten kompartımanlara ayrılmış bulunan para ve kredi piyasamızı daha fazla kompartımanlara ayırma tehlikesi ortaya çıkar.

Kompartımanlara ayrılma konusunda kısa bir izahat vermekte fayda vardır. Bir piyasa kompartımanlara ayrılınca piyasanın bir kompartımında olup bitenler diğer kompartımanını büyük ölçüde etkilemez. Meselâ para ve kredi piyasasını sanayi kredileri, ihracat kredileri, maden kredileri, konut kredileri, tarım kredileri, turizm kredileri, dahili ticaret kredileri, ithâl kredileri v.s. gibi kompartımanlara ayırınca; her kompartımandaki faiz hadleri, ödeme vadeleri, kredi bulma imkânları, v.s. farklı bulunabilir. Bu suretle bütün memleketi içine alacak bir para ve sermaye piyasası kurulamayacaktır. Halbuki Programın muhtelif yerlerinde ve para sermaye piyasalarının geliştirilmesi konusunda tavsiyeler yapılmıştır.

Bir taraftan para ve kredi piyasasının kompartımanlara ayrılması, diğer taraftan para ve sermaye piyasalarının geliştirilmesi isteği çelişmelidir. Programın muhtelif yerlerinde faiz hadleri bakımından muhtelif kompartımanlarda bir farklılık yaratılmama isteği, sermaye ve para piyasalarının gelişmesi yönündeki bir tutumdur. Fakat para ve kredi piyasasını bir çok kompartımanlara ayırdıktan sonra, faiz haddinin millî ekonomide oynayacağı fazla bir rol kalmıyacaktır. O halde tutarlı olmak istersek kredi piyasalarını bu kadar kompartımanlara ayırdıktan sonra, faiz hadlerini aynı seviyelerde muhafaza etmenin bir anlamı kalmaz.

2 — Programda banka hizmet maliyetlerinin azaltılması konusunda aynen şunlar yazılmaktadır:

a) «Banka kredileri maliyetlerini olumsuz yönde etkileyen başlıca faktörlerden biri olan bankaların hizmet giderlerini sınırlamak amacı ile sistemin kendi içinde gerekli tedbirlerin alınması, banka hizmetlerinde etkenlik ve ucuzluk konularına önem verilmesi, Bankalar Birliği sorumlulukları arasındadır.»

b) «Banka sisteminde dağılmayı önleme:

Banka sisteminin etkinliğinin artırılması için tekelci yönde gelişmeyecek bir temerküz gerekli görülmektedir. Bu amaçla:

(aa) Yeni banka kuruluşları teşvik edilmeyecek,

(bb) Birleşmek isteyen bankaların bu teşebbüsleri idari ve malî yönden desteklenecektir.

(cc) Malî kurumlar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve bu ilişkilerin artmasıyla kredi fiyatının olumsuz yönde etkilenmemesini sağlamak amacı ile malî kurumlararası işlemler banka ve sigorta muamele vergisi kapsamının dışında tutulacaktır.

(dd) Mevduatın dağılmasını önlemek amacı ile 1969 Program döneminde Gelir Vergisi Kanununun mevduat faizlerinin vergilendirilmesi ile ilgili 200 TL. lık istisna ve stopaj hükümlerinin değiştirilmesine çalışılacaktır.»

4 grup altında toplanan tedbirlerin alınması hiç şüphesiz bankacılık maliyetinin artırılması yönünde etkili olacaktır. Yıllardanberi Banka Dergisinde bu fikirleri müdafaa etmekteydik. Yalnız şu var ki, bu tedbirler Bankacılığımızda arzulanan gelişmeyi tam olarak gerçekleştirebilecek nitelikte değildir. Bir kere yukarıda (a) kısmında belirtildiği gibi Bankalar Birliği şimdiki teşkilât ve kadrosile bu konuda her hangi olumlu bir katkıda bulunacak nitelikte değildir. Ayrıca, ikramiye ve şube yarışması bankalar arasında sürüp gittikçe maliyetleri esaslı surette düşürmek mümkün olmayacaktır.

3 — 1969 Programında orta vadeli banka kredilerinin teşvikini ön gören çeşitli hükümler bulunmaktadır. Bu konu üzerinde ne derecede dursak azdır. Bugün iş hayatımız orta vadeli kredi sıkıntısı içerisinde. Yalnız şu var ki; orta vadeli kredilerin artırılmasının şimdiki bankacılık sistemimizin ne derecede işine geleceği meselesi çok önemlidir. Zira orta vadeli kredi faizlerini arttırma imkânları kısa vadeli kredi faizlerini arttırma imkânları derecesinde yoktur.

4 — Programda tasarruf mevduatına verilen faizlerin arttırılması ön görülmektedir. Bu son derecede isabetli bir tedbir olacaktır. Fakat bankaların şimdiki çalışma maliyetleri göz önünde tutulursa mevduat faizlerini % 1 dahi yükseltmek mümkün olmayacaktır.

KALKINMA PLÂNI 1969 PROGRAMINDA PARA — KREDİ VE BANKACILIK (*)

PARA - KREDİ VE FİYAT POLİTİKALARI :

1969 yılı programının genel hedefleri, İkinci Beş yıllık Plânın uzun vadeli amaçlarına paralel olarak gayrisafi mülî hasılânın yüzde 7 artırılması dış dengenin sağlanması ve iç tasarruf seviyesinin yükseltilmesidir.

Bu temel hedefleri fiyat istikrarı içinde gerçekleştirme gereği para - kredi ve fiyat politikalarının tutarlı bir şekilde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.

1969 yılı programının iç ve dış finansmanında karşılaşılan sorunlar bu yılda para kredi ve fiyat politikalarının önemini artırmaktadır. Fiyat istikrarının sağlanabilmesi için, kamu sektörünün Merkez Bankası kaynaklarından artan şekilde yararlanmasını önlemek, kamu harcamalarının gerçek tasarruflarla karşılanmasını sağlamak gerekli görülmektedir.

İç tasarrufların harekete geçirilebilmesi için, banka ve malî kurumların tasarrufları toplama etkinliğinin artırılması; tasarrufların banka sistemi dışında yüksek faiz hadleri ile kullanımının önlenmesi, böylece maliyetlerin, dolayısıyla fiyat seviyesinin yükselmesine mâni olunması gereklidir.

Bankaların Merkez Bankası kaynaklarına bağımlılığının artırılması gerek teşvik edilmek istenen sektör ve bölgelerin kredilendirilmesinde gerekse Merkez Bankasının parasal gelişmeyi ekonominin gerçek talebine göre tanzim etmesinde etkili olacaktır.

a. Para politikası:

1969 yılında para politikasının temel ilkesi konjonktürel dalgalamaları da önleyerek, ekonominin gelişen gerçek para talebinin karşılanması ve programda öncelik verilen sektör ve bölgelerde hedeflere ulaşmaya yardımcı olmak amacıyla politika araçlarına etkenlik kazandırılmasıdır.

1969 yılı, Plân ve programların en etkili şekilde uygulanabilmesi için, para - banka sisteminde yeniden düzenlemeye başlangıç yılı olacaktır. Programlanan yatırımların gerçek tasarruflarla karşılanmasını sağlamak amacıyla tasarruf hacminin artırılmasını, tasarrufların bankalar ve aracı malî kurumlarda toplanmasını sağlamak, artırılan tasarrufların etkili bir şekilde dağılımını gerçekleştirmek yeniden düzenlemenin amacını teşkil etmektedir.

Tedbirler:

Bankaların plân ve program hedeflerine uygun bir kredi politikası izlemeleri-

(*) 12/12/1968 tarih 13075 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

ni sağlamak amacıyla, bankalar üzerinde Merkez Bankasının kontrolünü artıracak tedbirlerin alınması gerekmektedir.

(1) Merkez Bankasının kaynakları, takip ettiği para politikasını uygulayabilecek ve kredi politikasını program amaçlarına göre etkileyebilecek şekilde geliştirilebilecektir. Tespit edilen limitler dahilinde kanunî karşılık nispetinde yapılacak değişiklikler toplam mevduat hacmine uygulanacaktır.

(2) Artan Merkez Bankası kaynaklarından özel sektörün dengeli bir şekilde yararlanması sağlamak amacıyla kamu sektörünün Merkez Bankasından borçlanma imkânları azaltılmaya çalışılacaktır.

b. Kredi sisteminde ve mali kurumlarda politika:

(1) İnkeler:

1969 program döneminde, kredi politikasının temel ilkesi; ekonominin gerçek kredi talebinin, plânlanan gelişmeyi sağlayacak yönde ve ölçüde, ekonomik faiz fiyatıyla karşılanmasıdır. Bu amaçla, mali kurumların kaynaklarının ekonominin mevcut dengelerini bozmayacak şekilde artırılmasını; mevcut ve ilâve imkânların banka sistemi aracılığıyla plân ve yıllık programlarda öncelik verilen iktisadi faaliyet sektörleriyle bölgelere yönltilmesini sağlayacak bir genel kredi politikası uygulanabilmesi için gerekli düzenin kurulması yolundaki çalışmaların yıl içinde hızlandırılması ve uygulamaya geçilmesi zorunlu görülmektedir.

Yıl içinde toplam kredi hacminde sağlanacak gelişmeden doğacak yeni imkânların muhtelit krediler yerine, daha geniş ölçüde, ihtisas kredilerine yöneltmesi sağlanacaktır.

Muhtelit kredilerin ekonomik gelişmeyi olumsuz yönde etkileyecek şekillerde kullanılmasının imkân ölçüsünde kısıtlanması sonucu, muhtelit kredi hacminden ihtisas kredilerine doğru bir kayma imkânı da ortaya çıkabilecektir.

1969 program döneminde ihtisas kredileri bölümünde öncelik taşıyan konular;

— İhracat finansmanı,

— Tarımda teknolojik gelişme ve ihracat imkânı sağlayacak projelerin finansmanı,

— Sınai yatırım ve üretim finansmanıdır.

Ticaret Bankalarının ihracat finansmanı konusuna önem vermeleri ve bu konuda ihtisas servisleri kurup, daha geniş imkânlarını ihracat finansmanına yöneltmeleri, Merkez Bankası'nın uygulayacağı özel program ve politika tedbirleriyle sağlanacaktır.

Sanayinin finansmanında şimdiye kadar özellikle yatırım kredilerine ağırlık verilmesi ve müteşebbislerin yatırım sırasında işletme sermayesi konusuna gereken ağırlığı tanımamaları, sanayide kısa ve orta vadeli işletme kredisi sorununu ortaya çıkarmıştır.

Ticaret bankaları her ne kadar muhtelit kredi sistemi içinde sanayicinin bu mahiyetteki kredi talebini kısmen cevaplandırmakta ise de, dengeli ve normal bir

sanayileşme ortamı için sanayicinin kısa ve orta vadeli işletme kredisi ihtiyacını karşılayacak kanalların sağlanması zorunlu görülmektedir.

Kaynak toplama ve kredilendirme usul ve şartlarında yapılması plânlanan düzeltmelerle 1969 program döneminde ticaret bankalarının da bir ölçüde orta vadeli sanayi finansmanına girmeleri mümkün olabilecektir.

Orta vadeli sanayici senetlerinin reeskonta kabul edilmesini mümkün kılacak şartların sağlanması ve sanayici senetlerinin düşük faizle reeskontuyla ilgili olarak 1964 yılından bu yana uygulanan sistemde yapılacak düzeltmeler sanayi orta ve kısa vadeli işletme kredisi talebinin karşılanmasında olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Görevlerinin ve faaliyet alanının çok yaygın olması nedeniyle değişen ekonomik şartlara uymakta büyük güçlüklerle karşılaşan Ziraat Bankası örgütünün en kısa bir sürede yeniden düzenlenmesi tarım sektöründe plân ve program hedeflerine uygun bir kredi politikası uygulanabilmesi için zorunlu görülmektedir. 1969 yılında tarım sektöründe öngörülen projeler dolayısıyla ortaya çıkacak kredi taleplerinin de kısa sürede karşılanması zorunluluğu, mevcut tarım kredi sisteminin yeniden düzenlenmesi gibi uzun vadeli bir çabanın sonucunu beklemeye imkân vermediğinden tarımda teknolojik gelişmeyi ve tarım ürünlerinin içte ve dışta pazarlanmasını sağlayacak projelerin kredilendirilmesi işi mevcut sistem içinde özel tedbirlerle ve öncelikli ele alınacaktır.

Küçük sanayici ve küçük sanat erbabı ve esnafın kredi sorunlarının birlikte mütalâa edilegelmesi ayrı özellikleri olan bu üç ihtisas kredisi konusunda etken bir finansman düzeni kurulmasını güçleştirmektedir.

Küçük sanayide proje bazında kredilendirmeye imkân verecek şartların sağlanması konusunda 1968 yılında başlayan uygulamanın 1969 yılında geliştirilmesi ve halk kredisi sisteminin islâhı zorunludur.

Turizm kredilerinin 1968 Program döneminde tek bir ihtisas kuruluşunda toplanmasının olumlu sonuçları görülmüştür. Turizm Bankası, yatırım ve işletme kredisi taleplerini daha iyi değerlendirecek şekilde örgütlenme çabası yanında turizmde yatırım ve işletme projelerinin geliştirilmesinde mütegebbase yardımcı olacaktır.

Konut kredilerinde ise mevcut imkânların lüks konut yapımı yerine sosyal standardlı konut yapımına yöneltilmesi, konut kredilerinde öz kaynak payının genişletilmesi izlenecek politikanın esasını teşkil edecektir.

Belli iktisadî faaliyetlere idarî kararlarla farklı faiz hadleri uygulanması, sermaye randımanının ölçülmesinde etkenliği münakaşa edilmeyecek bir kıstası ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, kredi kullanımında faiz sisteminin dolaylı ve etken kontrol fonksiyonunun bertaraf edilmesi ve sınırlı kredi imkânlarının yanlış kullanımına yol açması nedeniyle farklı faiz uygulaması gibi alternatif sosyal maliyetleri belli olmayan tedbirlerle iktisadî faaliyetlerin teşviki yerine, kullanım paterni daima kontrol edilebilen sübvansiyonlarla teşvik mekanizmasının benimsenmesi zorunlu görülmektedir.

Merkez Bankası'nın genel para - kredi politikasının düzenlenmesinde ve yürütülmesinde etken bir güce kavuşturulması gereklidir. Merkez Bankası'nın bu tip bir imkânı elde edebilmesi geniş ölçüde banka - kredi sisteminin tüm olarak düzenlenmesi çabalarının sonuçlanmasına bağlı ise de 1969 yılında bu amaca ulaşmak

üzere bankanın kredi politikası ve bankalarla ilişkileri konularında bazı temel tedbirler alınacaktır.

Merkez Bankası kredilerinin sektörel dağılımında Plân hedeflerine uyulması, orta vadeli kredi uygulamasına en kısa sürede geçilmesi esastır.

Reeskont usul ve şartlarının gelişen ekonominin icaplarına göre yeniden gözden geçirilmesine ilişkin çalışmalara öncelik verilecektir.

Merkez Bankasının banka sistemi ile olan ilişkisinin programlanan kredi politikasının uygulanmasını sağlayacak yön ve biçimde gelişmesi Birinci Beş Yıllık Plân döneminden bu yana gerçekleştirilemeyen bir tedbirdir. 1969 Program döneminde, kanunî karşılıklardan kredi politikasının düzenlenmesinde etken bir araç olarak faydalanılmasını sağlayacak, ve ithalâta uygulanan teminat hadlerinin kredi dağılımını olumsuz yönde etkilemesini önleyecek tedbirlerin getirilmesi de zorunlu görülmektedir.

Mali kurumların ekonomik kalkınma çabalarını hızlandıracak hizmet gücüne erişmesini sağlayacak bir düzenin kurulması ise bu konuda uygulanacak politikanın esasını teşkil edecektir.

(2) Faiz sistemiyle ilgili tedbirler:

1961 yılından bu yana uygulanmakta olan faiz sisteminin ekonominin ihtiyaçlarına göre bir bütün olarak yeniden düzenlenmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

1969 yılında bu konuda genel düzenleme ilkeleri çerçevesinde aşağıdaki tedbirler uygulanacaktır.

(i) Faizlerin bütünlleştirilmesi ve rasyonalizasyonu:

Faiz sistemi bir bütün olarak mütalâa edilecek, sistem üzerinde kısmî ve dağınık müdahalelerden kaçınılacaktır.

(ii) Mevduata ödenen faizler:

Banka sisteminin kaynaklarının takviyesi yolunda gönüllü tasarruf kaynağından daha fazla yararlanmak amacıyla, ilk kademede, mevduata ödenen faizin ekonomik faiz niteliğine kavuşmasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

(iii) Merkez Bankası iskonto hadleri:

Merkez Bankasınca 1961 yılındanberi uygulanmakta olan iskonto hadlerine ait kademelendirmeye yeni ilâveler yapılmasından kaçınılacaktır.

(iv) Ucuz kredi politikasının faiz farklılaştırmalarına ihtiyaç kalmadan uygulanması:

Mütegebisleri ve sermayeyi teşvik edilecek sektörlerle ve bölgelere cezbetmek için kullanılan ihtisas kredilerinde faiz yükü Devlet bütçesinden ayrılacak sübvansiyonlarla desteklenecektir. Böylece Devletin hangi faaliyeti ne pahasına desteklediğini tespit etmek ve değerlendirmek mümkün olabilecektir.

(3) Kredi hacmini ve fiyatını etkileyen faktörlerle ilgili tedbirler:

(1) Vergi tedbirleri:

Mali kurumlar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve bu ilişkilerin artmasıyla kredi fiyatının olumsuz yönde etkilenmemesini sağlamak amacıyla, mali kurumlararası işlemler Banka ve Sigorta Muamele Vergisi kapsamının dışında tutulacaktır.

(ii) Mevduatın dağılımını önlemek amacıyla 1969 Program döneminde Gelir Vergisi Kanununun mevduat faizlerinin vergilendirilmesi ile ilgili 200 TL.lık istisna ve stopaj hükümlerinin değiştirilmesine çalışılacaktır.

(iii) Hizmet maliyetinin düşürülmesi:

Banka kredilerinin maliyetlerini olumsuz yönde etkileyen başlıca faktörlerden biri olan bankaların hizmet giderlerini sınırlamak amacıyla, sistemin kendi içinde gerekli tedbirlerin alınması, banka hizmetlerinde etkenlik ve ucuzluk konularına önem verilmesi, Bankalar Birliği'nin sorumlulukları arasındadır.

(4) Sermaye piyasası ile ilgili tedbirler:

(i) Gelişen ekonominin ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden gözden geçirilecek olan sermaye piyasasını teşvik tasarısının kısa sürede kanunlaştırılmasına çalışılacaktır.

(ii) Ticaret Bankalarının sanayi kuruluşlarına ait hisse senetleri ve tahvillerin satışında aracılık etmek suretiyle halkın sermaye piyasası işlemlerine alıştırılması yolundaki faaliyetleri teşvik edilecektir.

(5) Mali kurumlarla ilgili tedbirler:

(1) Bankalar:

1968 Program döneminde başlayan banka-kredi sisteminin reorganizasyonu projesi çerçevesinde yürütülen çalışmaların sonuçlarından en kısa sürede faydalanmak üzere sorumlu kuruluşların işbirliği zorunlu görülmektedir.

(a) Mevzuat:

Banka kredi sisteminin işleyişini olumsuz yönde etkileyen ve gelişmeyi engelleyen kanunî şartların düzeltilmesiyle ilgili çalışmalar 1969 yılında tamamlanacaktır. Bu konuda öncelik sırası şu şekilde tespit edilmiştir:

(aa) Banka kanunları:

- Yeni Merkez Bankası Kanunu
- Bankalar Kanununda günün şartlarına göre yapılacak değişiklikler.
- Özel Sektör Yatırım Bankası Kanunu

(bb) Diğer mevzuat:

- İşletme rehni, menkul ipoteği sisteminin kuruluşuna imkân verecek mevzuat
- Çek kullanımını teşvike imkân verecek mevzuat.

(b) Örgütlenme:

İkinci Beş Yıllık Plânın banka sisteminin örgütlenmesi konusundaki temel prensipleri çerçevesinde 1969 yılında banka sisteminin örgütlenmesinde aşağıdaki temel ilkeler uygulanacaktır:

(aa) Sınai Yatırım ve Kredi Bankaları:

Sınai faaliyetlerin finansmanına yardım eden sınai yatırım ve kredi bankala-

rının kaynak ve hizmet imkânlarının geliştirilmesi ve program hedeflerine yöneltilmesi esastır.

Özel Sektör Yatırım Bankası kanun tasarısı 933 sayılı Kanunun uygulaması sonucunda ortaya çıkan son gelişmeler dikkate alınarak yeniden gözden geçirilecek ve bu bankanın programlarda öngörülen teşvik hedeflerini gerçekleştirecek güçte teşkilâtlandırılması 1969 yılında sağlanacaktır.

(bb) Devlet Yatırım Bankası:

Devlet Yatırım Bankasının kamu sektörü projelerinin dış finansman ihtiyacının karşılanması sorunluluğunu da yüklenerek yönde teşkilâtlandırılması böylece kamu yatırım projelerinin tüm kredi ihtiyaçlarının tek elden yönetilmesi sağlanacaktır.

(cc) Tasarruf toplayan diğer kurumlar:

1969 yılında posta tasarruf sandıkları kurulmasına ilişkin çalışmaların ve yatırım kooperatifleri kanalıyla mevduat toplama konusundaki uygulamanın geliştirilmesi sağlanacaktır.

(c) Banka sisteminde dağılmayı önleme:

Banka sisteminin etkenliğinin artırılması için tekeli yönde gelişmeyecek bir temerküz gerekli görülmektedir. Bu amaçla:

(aa) Yeni banka kuruluşları teşvik edilmiyecek,

(bb) Birleşmek isteyen bankaların bu teşebbüsleri idari ve mali yönden desteklenecektir.

(ii) Sigortalar:

(a) İkinci Beş Yıllık Plânın temel ilkelerine uygun olarak, reasürans inhisarı sisteminin yeniden düzenlenmesine ilişkin çalışmalar 1969 yılı içinde tamamlanacaktır.

(b) Sigorta Murakabe Kanununda günün şartlarına göre yapılacak değişiklikler program dönemi içinde gerçekleştirilecektir.

(c) Sigorta şirketlerinin hayat sigortaları sisteminin gelişmesine ilişkin çabaları teşvik olunacak, bu arada Gelir Vergisi Kanununda hayat sigortası primlerine tanınan muafiyet haddi gelişen ve değişen şartlara göre ayarlanacaktır.

(iii) Diğer mali kurumlar:

Banka kredilerinin oldukça büyük bir hacme ulaşmakta olan taksitli satışların finansmanına akışını önlemek amacıyla özellikle imalâtçıların taksitli satışlardan doğan kredi ihtiyaçlarının vadeye ve iş nevine göre ekonomik ölçüde bir faiz ile finansmanına imkân verecek «taksitli satış finansman ortaklıklarının» kurulması ile ilgili çalışmalara başlanacaktır. Bu kuruluşlar taksitli satışların finansmanı dışında hiçbir şekilde diğer bankacılık işlemlerine girişmiyeceklerdir.

Esham ve tahvilât borsaları sisteminin geliştirilmesine, ve bir mali holding (unit trust) sisteminin kuruluş imkânlarının araştırılmasına ilişkin çalışmalar hızlandırılacaktır.

BİR İSTİHBARAT - MALİ TAHLİL ELEMANININ GÖREVİNİ YAPARKEN DİKKAT EDECEĞİ HUSUSLAR HAKKINDA BAZI TAVSİYELER

Necdet DURAKBAŞA

Giriş:

Bir işletmeye açılacak kredi kararına esas istihbarat - malî tahlil işi yapılırken ne gibi hususlara itana gösterilmelidir?... Bu sorunun karşılığını bütün şumulü ile verebilmek mümkün olamaz. İstihbarat - malî tahlil elemanı her durumu ayrı inceleyecek, her durum için ayrı kararlara varacaktır. Karşılaştığı olayları tecrübe ve bilgi süzgecinden geçirerek mevcut koşullara göre her defasında en doğru çözüme varacak, en doğru tutumu benimsiyecektir. Kaldı ki, her «yiğidin bir de yoğurt yeyişi» vardır.

Ana kural bu olmakla birlikte; bu kural, bir istihbarat - malî tahlil elemanının uygulamada karşılaşılabileceği belli başlı mes'eleleri ortaya koymağa engel bulunmadığı gibi, her mes'eledede, en doğru çözüm şekline göre tutumunun eleştirilmesine engel de değildir.

Uygulamanın belli başlı mes'eleleri:

1. İstihbarat ve Malî tahlil elemanları yalnız istihbarat, ya da yalnız malî tahlil işinde çalıştırılabilirler. Yahut her iki işi birlikte yapabilirler.

Kanımıza göre; ticaret bankalarında, her iki hizmetin tek bir eleman tarafından yapılması, işin (yani bir işletmenin durumunu gerçeğe uygun şekilde tesbit keyfiyetinin) mahiyetine daha ziyade uygundur. Gerçekten, kayıtlardan istihbarata, istihbarattan kayıtlara icabına göre devamlı gel-git'ler olacaktır. Yani bir istihbarat - malî tahlil elemanı önce, Firmanın hesap vaziyeti ve kayıtları üzerinden elde edebileceği bilgileri, yapacağı istihbaratla doğrulayacak, ya da istihbaratla sağladığı bilgilerin izlerini kayıtlarda sürdürecektir.

2. Tetkiklere başlarken, ilk iş, Firmanın ticaret sicil kaydı ile protesto durumunu tesbit etmektir. İstihbarat Teşkilâtları bunu kolayca sağlayacak bir arşive sahip olmalıdırlar.

İstihbarat - malî tahlil elemanı; elindeki belgeleri (Hesap vaziyeti, malî hesapları açıklayıcı notlar, ayrıca alınmış ise bilânço, kâr ve zarar tabloları v.s.) tetkik edecektir. Bunların usulünce düzenlenip düzenlenmediğini, aralarında aykırılıklar bulunup bulunmadığını tesbit edecektir.

Sonra elde mevcut belgelere göre, Firma'nın geçmiş yıllarla da mukayesesine gidecek, geçici rasyolar bulunacaktır.

Şayet varsa, Firma ya da aynı iş dalındaki başka firmalar hakkında daha önce yapılmış istihbarat raporlarını görecektir. Bu arada firmanın kendi bankasıyla, Merkez Bankasıyla, diğer bankalarla ve genellikle piyasa ile ilişkilerini inceleyecektir.

İstihbarat - Malî tahlil elemanı firmanın iş konusu hakkında köklü bilgi sahibi olmalıdır. Bu amaçla gerekiyorsa kitaplar bulup okuyacaktır. Bu yönden istihbarat teşkilâtlarının yeterli bir kitaplığa sahip olmaları gerekir. Yine bir mukayeseye imkân vermek üzere, icabında aynı iş kolundaki diğer firmaları görecektir (Bir piyasada istihbaratın merkezileştirilmesi halinde bu imkân kolayca sağlanabilir. Bu da başka faktörler yanında, merkezileştirmeden yana olan görüşleri destekleyici bir husustur).

Sonra, topladığı bilgilerle piyasaya çıkacak, firma hakkında bilgi sahibi olabileceğini tesbit ettiği kurum, şahıs ve firmalarla temas ederek, daha önce topladığı bilgilerle bunları karşılaştıracak, yine bazı notlar alacaktır.

Bütün bu tetkikler bittikten sonra, mücehhez olarak, firmaya gidecektir. Firma bir sanayici firma ise tesislerini görecektir.

Önceki tetkiklerinde tesbit ettiği hususları Firma yetkilileriyle görüşecek, tartışacak, her noktayı makûl bir izaha bağlamış olacaktır. Firma kayıtlarında gerekli bulduğu incelemeleri de yapacaktır.

Bundan sonra, İstihbarat - Malî tahlil elemanı tekrar çalışma yerine dönecektir. Önce firmanın kayıtlarından muhasebe kurallarına olan aykırılıklar varsa, bunları düzeltecektir. Yıllar arasında mukayesede aynı kurallara uymağa itina edecektir. Muhasebe kurallarıyla gerçeğin ayrıldığı ender noktaları bulup işaretliyecek ve bu gibi hallerde kendi çalışmalarında gerçeğe itibar edecektir.

Raporlardaki mukayeseler ancak bu düzeltilmiş kayıtlar ve bunlara dayanılarak çıkarılan «rasyolar» la yapılmalıdır.

3. Görülüyor ki istihbarat - malî tahlil çalışması hayli karışık, teferuatlı bir iştir. Bu bakımdan çalışmalar önceden bir plâna, bir programa bağlanmalı ve ona göre hareket edilmelidir. Bu yapılmazsa, boşa zaman, emek harcanır. Oysa ki istihbaratta zamanın değeri büyük olduğu gibi, bir konu

için birçok defalar aynı kaynaklara başvurulması, istihbarat - malî tahlil elemanının bilgi ve dirayeti ile yaptığı işlerin sıhhati hakkında herkesi şüpheye düşürür.

Öteyandan çalışmaların her safhasında önceki bilgilerle çelişen noktalar olabilir, ya da önceden kestirilemeyecek sebeplerle boşluklar doğabilir. Bu gibi hallerde şüphesiz çelişmelerin giderilmesi, boşlukların kapatılması gerekecektir. Bu yönden her safhada önceki safhalarla ilgili makûl ve zarurî gelgit'ler olabilir.

Çalışmalarda diğer önemli bir husus; sağlanan bilgilerin daima eldeki diğer bilgilerle bir karşılaştırmasını yapmak, her an çelişmeli noktaları ortadan kaldırmağa gayret etmektir. İstihbarat - malî tahlil elemanı elbette bir nakilci değil, bir eleştirci, bir değerlendircidir.

Gerek bu noktada, gerekse bütün temaslarında istihbarat - malî tahlil elemanının bilgisinden başka kabiliyeti işi etkiliyecektir. Bu yönden, her kimsenin, bilgisi de olsa, iyi bir istihbarat - malî tahlil elemanı olabilmesi mümkün değildir.

İstihbarat - malî tahlil elemanı, bilgileri ve karşılaştırmaları gayet ustalıkla, zekice, bazan konu hakkında derin bilgisini hissettirerek, bazen bilmiyor görünerek, her duruma göre, en uygun davranışı, yolu tesbit edip uygulayarak çalışmalarını yapacaktır. Çok çeşitli şahıs ve müesseselerdeki temaslarında ayrı tutumlar benimsemesi gerekecektir. Kendisine bu çalışmalarda yegâne destek sempatisi, nezâketi, bilgisi ve tecrübesi olacaktır.

Temsil gücü zayıf, ne noktaya varacağını bilemeyen anlamsız sorularla temas ettiği kimseleri yoran bir istihbarat - malî tahlil elemanı başarısız kalmaya mahkûmdur. O kadar ki, kendi bankasında bile samimi destek bulamayabilir.

Görülüyor ki, bu noktalarda istihbarat - malî tahlil çalışmaları bir kabiliyet, hattâ bir san'at haline gelmektedir.

Yine önemli bir nokta, bu yorucu, zor çalışmaların ancak mesleğini seven, benimseyen elemanlarca başarılı bir şekilde yapılabileceğidir.

4. Firma ile temaslarda en ziyade sakıncalı olan husus; bu temasların eşit şartlarda, hattâ daha da ilerisi, Firma'nın faydalarını koruyucu bir arkadaşlık, ortak bir iş anlayışı içerisinde yürütülmeyip, bir kontrol organı havasına girilmesidir. Bu takdirde, hiçbir olumlu sonuç alınamayacağında şüphe yoktur.

İstihbarat - malî tahlil elemanının çok titiz olacağı diğer bir nokta «sır saklaması» nı bilmesidir. Kanuni müeyyidesi bir yana bu meslekî ahlâki bir vecibedir.

Ancak, sır saklama, şüphesiz, istihbarat - malî tahlil elemanları arasındaki yardımlaşmayı önlememelidir.

6. İstihbarat - malî tahlil çalışmalarında ağırlık bir kişi üzerinde olsa bile, bu zor çalışmaları yürütebilmek için bir yoldaşa ihtiyaç vardır. Bu yönden yalnız gitmenin zarurî bulunduğu, ya da faydalı bulunmadığı haller dışında, bu çalışmalar ikişer kişilik gruplarda yürütülmelidir. Özellikle Firmaya gidişlerde bu kurala uyulması faydalı olur.

Bazı şahıslar bir bilgiyi tek bir kişiye söylemeyi tercih edebilirler. Bu durumda bu bilginin tek bir istihbarat elemanınca alınmasında zorunluk olabilir.

Öteyandan, istihbarat - malî tahlil elemanı karşılaştığı girift mes'eleleri en yakın mesai arkadaşı, o yetmiyorsa daha tecrübeli arkadaşları ile tartışmak ihtiyacıdır. Teşkilatlanmada kendisine bu imkân verilmelidir.

7. İstihbarat - malî çalışmaları sür'at istiyen çalışmalardır. Bu yönden istihbarat - malî tahlil elemanının hiç boş zamanı yoktur. Kısa sürede bir işletmenin dürüst, tarafsız, gerçekçi eksiksiz bir değerlemesi yapılacaktır. Ancak, iş aceleye de getirilmemelidir. İşin sür'atle sonuçlandırılması zorunluğu, hiçbir suretle sıhhatini zedelememelidir.

8. Nihayet istihbarat - malî tahlil elemanı, topladığı bilgilerin, yaptığı değerlemelerin her çeşit sorumlunu yüklenerek, çalışmalarını bir rapora bağlayacaktır.

Rapor imkân ölçüsünde kısa, açık ve kesin olmalıdır. Elden geldiğince, sübjektif unsurlardan ziyade, objektif temellere dayanmalıdır.

Raporda, Firma hakkında genel bilgiler, malî tahlil değerlemeleri, Firmanın geleceği ve varılan sonuç belirtilmelidir.

Artık elde kredi kararcısına yol gösterecek bir rapor vardır.

İstihbarat - malî tahlil elemanı yorucu, zor çalışmasının mükâfatını, her seferinde, Banka yatırımlarının emniyetini sağlayan bir «eser» vermekte bulacaktır.

Düzeltilme ve İtizar :

Sayın Durakbaşa'nın Ocak 1969 sayısında yayınlanan, «Bankalarımızda Teftiş Sistem ve Usulleri» makalesinde bazı kelimelerde tashih hatalarından başka, bir satırda da atlama olmuştur.

7. Sahifenin 2. paragrafının ilk iki cümlesi şöyle olacak idi: «Herhalde idare ve kontrol esaslarını karşı karşıya getirmek için ne kadar aransa bundan daha etkillik bir usul bulunamazdı! Bu usul, yöneticiye güvenin en az olduğu, onun hemen hemen hiçe sayıldığı bir sistemi ifade etmektedir.»

Düzeltilir, özür dileriz. BANKA

**SINAI YATIRIM PROJELERİNİN
HAZIRLANMASINDA DİKKATE
ALINMASI GEREKEN ESASLAR (*)**

Nejat GÜLEN

(T. Sınai Kalkınma Bankası Plâsman
ve Malî Tahlil Başkan Muavini)

— II —

4 — *Teknik durum:*

Bu mevzuu da iki kısımda mütalâa etmek gerekmektedir. Ya faaliyeti-ne devam etmekte olan bir işletme için yatırım bahis konusudur, yahut da tamamen yeni kurulacak bir işletme karşısında bulunmaktadır.

Faaliyetine devam etmekte olan bir işletmede şüphesiz geçmiş ve halihazır teknik durumun ayrıca açıklanması icabeder.

a) İşletmenin yeri, inşaat ve ilgili tesisler durumu:

İşletmenin bulunduğu mahal, gerek tevsi imkânları ve gerekse halihazır durumun uygun olup olmaması bakımından önemlidir. İşçilik, elektrik, su, havagazı, ham madde, mamûl madde nakil imkânları ,depolama v.s. yönle-rinden işletmenin kuruluş yeri önemlidir.

İnşaatın ve ilgili tesislerin durumu yani, yapılacak veya mevcut binala-rın, yolların, istif mahalleri v.s. nin kalitesi, yaşı, tamir-bakım ihtiyacı, tevsi imkânı gözönünde tutulur.

b) Teknolojik izahat:

Burada tesisin uyguladığı teknoloji açıklanmalıdır. Fabrikada ne imâl edi-

---

(*) Bu yazının ilk kısmı Ocak 1969 sayısında yayınlanmıştır. Sonraki kısmı gele-cek sayıda çıkacaktır.

lecektir? Bunların cinsleri, vasıfları nelerdir? İmalât programı ve imalât tarzı nedir? Bu konuda kaç process vardır ve hangi process hangi sebeple tercih edilmiştir veya edilecektir? Mevcut makine ve tesisatın yaşları nedir? Teknik ömürleri ne kadardır? Yeni makineler alınıyorsa bu makinelerin menşelerinin, cins ve mahiyetlerinin seçim sebepleri, fiyatlarının ve teslim şartlarının uygunluğu da araştırılmalıdır.

Makinelerin yerleştirme plâna nasıldır? Esas imalâthane ve yardımcı imalâthaneler arasındaki ilişki nedir?

Şüphesiz teknolojik izahatın bu konuda ihtisaslaşmış bir teknik eleman tarafından hazırlanması zaruridir. Bu izahatın hacmi ve niteliği her proje için değişik olacağından, bir form tesbit edilmesi kolay değildir. İşin icabına göre, projeyi inceleyecek olanları tatmin edecek seviyede ve miktarda izahat verilmelidir.

Bu arada işin icabına göre yerli veya yabancı «Know-How» alınması gerekip gerekmediği de belirtilmeli, Know-How'un nereden ve nasıl elde edileceği açıklanmalıdır. Zira Yurt dışından alınacak olan know-how'lar, müncecer olacakları döviz ödemeleri sebebiyle Maliye Bakanlığının izin ve murakabesine tabi olacaktır.

Patent ve lisanslar da aynı şekildedir.

Gerek kuruluştaki ve gerekse işletme safhasında mühendislik hizmetlerinin temini de bir problemdir. Dış ödeme bakımından mühendislik ücretleri şimdilik işletmeler için mühim bir problem arz etmemekle beraber, bazı hallerde projenin temel unsurlarından biri olabilir. Bu bakımdan mühendislik hizmetlerinin mahiyeti ve temin yolları da açıklanmalıdır.

c) Kapasite durumu:

Kurulmuş veya kurulacak olan tesisin kapasitesi, projenin en önemli unsurlarından biridir. Atıl kapasite ve fazla kapasitenin mahzurları göz önünde tutularak, gerek mevcut ve gerekse muhtemel rekâbete göre kapasitenin dengeli olmasına gayret sarfedilmelidir. Kapasite yatırım tutarına, dolayısıyla yatırımın finansmanına ve rantabiliteye en ziyade tesir eden âmillerden biridir. Kapasitenin tayini projenin belkemiğidir denilebilir.

Teşvik tedbirlerinden faydalanmak, uzun vâdeli kredi temin etmek, yatırımı realize edip tatminkâr bir kâr elde etmek, kapasitenin doğru seçimine bağlıdır.

Kapasite seçimi, teknik imkânların, yatırım tutarının, malî imkânların ve piyasa durumunun bir arada ele alınması suretile bir kaç bilinmiyenli bir denkleme çözmeğe benzer.

5 — Ekonomik durum:

a) Sanayi kolunda memlekette mevcut kapasite :

Projenin ait olduğu sanayi kolunda memlekette mevcut kapasitenin piyasa araştırması ile tesbiti zaruridir. Yukarıdaki bölümde açıklandığı üzere kapasite, projenin bel kemiği olduğuna göre, kurulacak tesisin mevcut kapasiteye yapacağı etkinin bilinmesi için evvelâ mevcut kapasitenin tesbiti gerekir.

Bu iş sanıldığı kadar kolay değildir. Mevcut kapasite için fikir verecek bilgilerin bir kısmı yanlış ve daha kötüsü, sıhhatli intibayı veren bir kısım bilgiler de yanıltıcıdır.

Bu konuda bilgi alınacak kaynaklar, Odalar Birliği, Sanayi Odası, Devlet Plânlama Teşkilâtı ve nihayet özel istihbarattır.

b) Sanayi kolundaki iç üretim durumu:

Mevcut kapasiteye karşılık istihsâl durumunun da bilinmesi gerektiği aşikârdır. Bu hususta yine yukarıda belirtilen kaynaklardan ve ayrıca İstatistik Umum Müdürlüğünün istatistiklerinden istifade olunabilir. Ancak, şurasını da belirtmek gerekir ki, kapasiteye nazaran fiili üretim durumunun tesbiti daha zordur. İşletmeler kapasitelerine nazaran fiilî üretim miktarlarını, daha kolaylıkla gizlemek imkânına sahiptirler.

c) İthalât - İhracat durumu:

Memleketteki mevcut kapasite ve üretim durumunun ihtiyacı karşılayamaması halinde ithalâta, ihtiyacı aşması halinde de ihracata gidilmektedir. (Sınaf mamûl ihraç mallarımızın hâlen ihracat gelirleri içindeki payı pek düşükse de, sanayileşmenin hızlanması karşısında ihracat durumunun da yatırım projelerinde bir faktör olacağı temennisi ile bu husus gözden uzak tutulmamalıdır).

İthalât miktarları, İstatistik Umum Müdürlüğü Dış Ticaret istatistiklerinde ve daha sıhhatli daha mufassal olarak «İthâl malları fiat, tescil ve Kontrol Dairesi» kayıtlarında bulunmaktadır.

d) Talep projeksiyonları:

Memleketin geçmiş yıllardaki istihlâki de göz önünde tutularak, proje konusu üretilen malın ileriki yıllara ait talep miktarlarının projeksiyonları yapılmalıdır. Bu projeksiyonlar, gerek kapasite seçiminde, gerekse rantabilite hesaplarında büyük önemi haiz olacaktır.

Talep projeksiyonlarında imâl edilecek mamûlün yıllar itibarıyla miktar olarak istihlâk tahminleri gösterilir. Bu tahmin hesapları; millî gelirin ar-

tış hızı, nüfus artışı, şehirleşme durumu ve sair özel haller nazarı itibare alınarak bulunacak emsallerin ve rakamların istatistik kaidelerine uygulanması suretiyle yapılır.

e) Fiat ve firmanın özel durumu:

Mevcut fiatlar tesbit ve ileride arz ve talebe göre tahassül edecek fiatlar-da tahmin edilir, dolayısıyla mamûllerin muhtemel satış fiatları ile firmanın piyasadaki rekâbet durumu tesbit edilir.

f) Ham ve yardımcı madde temin imkânları:

Ham ve yardımcı maddenin ithalâta dayanması veya nadir olması bazan projenin esaslı unsurlarından biri olmasına sebep teşkil eder. Ham ve yardımcı maddenin temin şartları, gerek miktar ve gerekse maliyet fiatı bakımından önemli olduğu ahvalde bu hususun ne şekilde halledileceği belirtilmelidir.

g) Projenin memleket ekonomisi üzerine etkileri:

Projenin yalnız müteşebbis açısından faydeli olması kifâyet etmeyecektir. Bilhassa plânlı ekonomi dönemine girdikten sonra projenin memleket ekonomisine müsbet etkisi olup olmadığının tesbiti zaruret halini almıştır. Kaldı ki büyük projelerin, bu konuda müsbet kanaat sahibi olunmadan, realizasyo-nuna da imkân verilmemektedir.

Bir projenin memleket ekonomisine tesirlerini ölçmekte kullanılmakta olan çeşitli testler mevcuttur. Aşağıda sadece müteşebbisler tarafından yapılabilecek döviz tasarrufu hesabından bahs edilecektir. Yaratılan kıymet hesabı, işçi kesâfeti, sermaye yoğunluğu, işçi verimliliği, «Sermaye/Hasıla oranı» gibi hesaplar ve Bruno testi gibi testler ancak ekonomi ve istatistikte uzman olan kişiler tarafından yapılabileceğinden, yazımız çerçevesi dışında kalmaktadır.

Döviz Tasarrufu hesabı:

Bu hesap ile projenin döviz bakımından ödeme dengemize tesiri ölçülebilir. Proje dolayısıyla memleketin kazandığı ve kaybettiği dövizler mukayese edilir, netice döviz kazandırıcı ise, proje müsbet, aksi halde menfi mütalâa edilebilir.

Basit bir misâl aşağıdadır:

Sabit kıymetleri için ödenen döviz	\$ 250.000
Her yıl ödenecek royaltı	\$ 10.000
İmâl edilecek mamûlün bünyesine girecek olan ithâl malı	
Ham maddenin kg. başına döviz tutarı	\$ 1
Mamûl ithâl fiatı (CIF)	\$ 5

İthâl edilen makinelerin amortisman nisbeti	\$	% 8
İmâl edilecek mamûl adedi		30.000

Bu duruma göre yıllık döviz tasarrufu şöyle hesaplanabilir :

Makine amortismanı (\$ 250.000x% 8)	\$	20.000
Yıllık royaltı	\$	10.000
Yıllık ham madde sarfiyatının döviz mucib kısmı = kg. tutarı x1 \$	\$	30.000
Sarf tutarı	\$	60.000

Bu mamûlün yurt içinde imâl edilmeyip ithâl edilmesi halinde ise ödenecek döviz tutarı:

30.000 adet x 5 = \$ 150.000 dir.

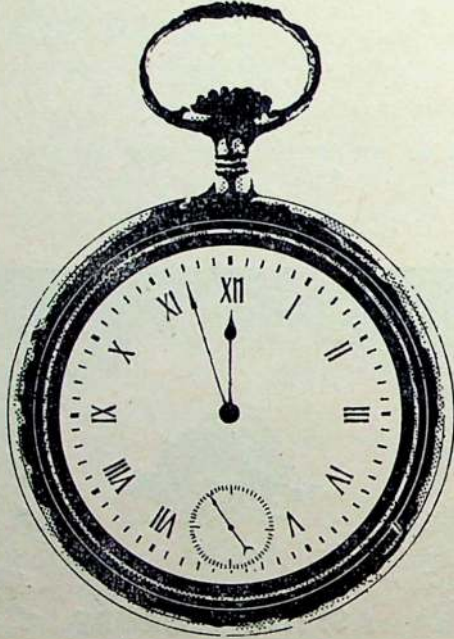
Şu hale göre yılda 150.000 - 60.000 = 90.000 \$ döviz tasarrufu sağlanacaktır.

1868

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMİYE
SOSYAL HİZMET

EMNİYET
SANDIĞI

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür

REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ
yurt içinde ve dışında
EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN
Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1. kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın: 60135)

İHRACAT KREDİ SİGORTASI VE İHRACATIN FİNANSMANI

Ayhan ŞENYUVA
(T. C. Merkez Bankası
İç Krediler Müdürü)

Dergimizin 1968 yılında tertiplediği «Bankacılığımızda en iyi Etüd» yarışmasında ikinciliği kazanan eser.

Konuya giriş :

Bugün için Türkiyenin en mühim ekonomik konularından birisi de ihracatın artırılabilme isteğidir. Bu artışın, ananevî ihraç kalemlerinin miktar ve kıymetinin yükselmesi kadar bazı sınaî mamullerin ihracının sağlanması ile yapılabilmesi şüphesiz daha emin bir yoldur.

Hacim ve fiyat olarak ihracat, bir memleketin dahili ekonomik politikasına ve hemde yabancı piyasa şartlarına bağlıdır. Bir memlekette mahalli talebin çok yüksek seviyede olması dolayısıyla ihracat lüzumsuz ve kârsız duruma düşebilir. İstihsalin tamamı mahallinde satılırsa imalâtçılar pek az teşvik edilmiş olurlar; buna sebep, nakil, dağıtım ve reklâmçılık gibi satış maliyetinin mahallinde daha düşük olması ve kısmen de, bir çok firmaların piyasada yeni gelişmelere mütemayil olmayışlarıdır. Hemen hemen daima iç piyasa ihraç piyasasından daha emindir; yabancı memleketlerin keyfi kanunları neticesi mahvolma tehlikesi yoktur. Genellikle, talep ve zevklerdeki değişiklikler iç piyasada ihraç piyasasına nazaran daha çabuk, daha sıhhatli görülebilir. Böylece, firmaların iç piyasadan ziyade ihracatla iştigâl edebilmeleri için bazı hakikî teşviklere ihtiyaçları vardır.

Bu teşviklerin başında ihracata emniyet verilebilmesi ve finansmanın yapılabilmesi gelmektedir. İhracat kredisini sigorta eden ülkelerde, hem malın bedelinin eline geçeceğine mütedair ihracatçı garanti almakta, hem de bu garanti poliçesi ile ihracatı finanse edecek kreditor bulabilmesi imkân dahilindedir.

Kredi sigortası, bildiğimiz adi sigortadan farklıdır. İthalât ve ihracatta malın sigortası, bizatili emteaya gelebilecek fizikî zararlara karşıdır. Yangın, hasar vesaire gibi. Kredi sigortası ise, ademi tediyeye garanti verilmesidir. Alıcının iflâsı veya ihmâli dolayısıyla ihracatçının parasını alamaması veya geç alması (ticarî riskler); ihtilâller, tediye muvazenesi bozuklukları, lisans iptâlleri sebebiyle ihracatçının parasını alamaması veya geç alması (politik ve transfer riskleri) gibi hallerde mal bedelinin sigortayı yapan müessesece ihracatçıya ödenmesidir.

İhracatta kredi sigortası ve ihracatta garanti deyimleri bütün dünyada eş anlamda kullanılmaktadır. Birleşik Amerikada, sigorta ihracatçıya verildiğinde «credit insurance», sigorta ihracatı finanse edecek olan bankaya verildiğinde «guarantee» tesmiye olunmaktadır.

Şimdi şöyle bir durum tasavvur edelim. Suriye'de bir firma, pamuk çırçır fabrikası kurmak istese ve bu makinaların yabancı ihracatçılardan ithali cihetine gitse, çeşitli fiat tekliflerini muhtelif Avrupa memleketlerinden ve bu arada Türkiye'deki bir firmadan aldığı farz edelim. Alıcı firma, uygun fiat ve kalite kadar pek tabii olarak ödemede vade tanıyan teklifleri dikkate alabilecektir. Bu durum, Türk İhracatçısı için dezavantajdır. Zira, Türkiye'de malın ihracından sonra (yüklemeden sonra) ihracatçıyı finanse edecek bir müessese yoktur. Gerek ticarî bankalarımızca yapılan finansman ve gerekse Merkez Bankamızca yapılan reeskont, sevk vesaikinin iştiraya veya avansa alınması suretiyle olup malın sevkinden dövizin alışma kadar geçen (15 - 20) gün gibi kısa bir zamana inhisar etmektedir. Bu itibarla, Türk ihracatçısı altı aya kadar olan kısa vadeli finansmandan dahi mahrum demektir. Türk ihracatçısı vâdeli satacak kadar malî güce bizzat sahip olsa veya ibrazında ödemeli olarak satış yapsa da alıcının iflâsı Suriye'de ihtilâl olması veya ihtilâl rejiminin değişmesi gibi hallerde parasını geç alacak ve Suriye'ye varmış olan malını bu kez başka alıcıya satmaya çalışacaktır. Halbuki, ihracatta kredi sigortasını temin eden başka bir memleket ihracatçısı bu durumlarda malının bedelinin % 85 - 90 nını sigortayı veren müessese-den derhal tahsil edebilecektir. Bu şartlar muvacehesinde, mükemmel kalitede çırçır makinaları yapmasına rağmen Türk imalâtçısının ihracatı mahdut kalmaya mahkûmdur.

Diğer taraftan ithalâtçı peşin ödemeyi arzulasa bile bazı memleketlerin ithalât rejimleri ödemede vadeyi şart koşturmaktadır. Meselâ Şili Hükümeti makine ithâl edecek Şili firmasına ithâl lisansını en az beş yıl vadeli olması kaydıyla vermektedir. (*) Bu demektir ki, bugün Türkiye'de dünyanın en

(*) Louis G. Guadagnoli, Role of Medium Term export credit guarantees and insurance in financing economic development; Argentina as a case study, sahife 13.

kaliteli ve en ucuz makinaları yapılırsa bile Türk imalâtçılarının Şili'ye bu malları ihraç etmeleri imkânsızdır. Zira, Türk imalâtçı veya ihracatçısı Türkiye'yi terk etmiş mallar için kendisini finanse edecek bir malî kuruluş bulamayacaktır. Kendi imkânları ile vadeli satışı ise politik ve transfer riskleri dolayısıyla göze alamıyacaktır.

Kredi Sigortasının Tarihi:

Eldeki kayıtlara göre dünyada ilk kredi sigortası müesseselerinin 18 inci asırda İngiltere'de faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu kuruluşların çoğu faaliyetlerine devam edememişlerdir. Zira, kredi sigortası işleri ile finansman işlerini beraber yürütmeye çalışmışlardır. Bunlar, bazen garanti ettikleri muamelelerdeki büyük kayıpları karşılayamamışlar, bazı kereler de ticarî ahlâkı ve malî gücü zayıf firmalara garanti vermişlerdir. Bugün dünyada en eski ve halen de faaliyette bulunan kredi sigortası müessesesi 1893 yılında kurulmuş olan American Credit Indemnity of New -York'dur. Bu kumpanya halen Commercial Credit Corporation of Baltimore'un daha ziyade filyalı durumunda olup Birleşik Amerika dahilindeki satışlara garanti vermektedir.

Birinci Dünya Harbinin sonunda, dış ticaret hacmi geniş belli başlı memleketler kredi sigortası yapacak müesseseler kurmağa başladılar. Bazıları bu işleri özel şirketlere bırakırlarken bir kısmı devletin tamamen sahibi bulunduğu veya devletin kontrolü altındaki kuruluşlarla yapmağa başladılar. Yalnız şu nokta kat'i olarak anlaşılmıştır ki dünyada hiç bir özel şirket, devlet desteği olmadan politik riskleri karşılayamaz.

Türk Bankaları ihracatı finanse etmemektedirler :

Türkiyedeki ticarî bankaların ihracatçıya gösterdikleri kolaylık ve finansman imkânı, vesaik mukabili ihracatta, ibrazında ödemeli sevk vesaikini tahsile ve iştiraya veya avansa kabul etmelerinden ibarettir. Tahsile alınan vesaikin bedeli ancak ithalâtçı memleketteki muhabir bankanın alacak dekontunun vürudundan sonra Türk ihracatçısına ödeneceğine göre bu muamele bir finansman muamelesi niteliğinde değildir. Vesaikin iştiraya veya avansa kabulü bir finansman muamelesi olmakla beraber bu dahi ibrazında ödemeli yani vâdesiz vesaik inhisar edişi dolayısıyla vesaikin ithalâtçı ülkeye gidişi, muhabir tarafından ithalâtçısına ibrazı için geçen 15 - 20 günlük kurye müddetine dayanmakta olup altı aylık kısa vadeli ihracatı dahi kapsamaktadır. İbrazında ödemeli sevk vesaikinin iştiraya veya avansa alınması gibi cüz'î bazı muameleleri ihmâl edecek olursak görürüz ki Türkiye'deki ticarî bankalar ihracatı finanse etmemektedirler. Acaba niçin? *Türkiyedeki ticarî bankalar ihracatı finanse etmemektedirler. Çünkü harice yapılan satışların ademi tediyeleri halinde büyük bir risk altına girmiş olacaktırlar. Diğer bir*

ifade ile Türkiye'de ihracata emniyet verilememiştir. Bunun vebali, ticarî bankalarda veya Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında değil, Devlettedir. Bir ticarî banka müdürü, elbetteki kendi bankası deposuna girmiş mal için emtea mukabili avans veya Türkiye dahilindeki satışlar için iştirâ veya iskonto yapacak, fakat, Türkiyeyi terketmiş yolda bulunan veya ithalâtçının eline geçmiş ve hattâ istihlâk edilmiş mallara kredi vermeyecektir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bu tip harice satışları reeskonto kabul etse bile, vâdesinde senet bedellerini otomatik tahsil edeceğine göre müşkül duruma düşecek olan ticarî bankalar olacaktır. Özetle, Türkiye'de bankalar ihracata tavassut etmekte fakat ihracatı finanse etmemektedir.

Şimdi, kısaca, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının Türkiye'nin yapmakta olduğu ihracatla ilgisini görelim. Merkez Bankasının ihracatla ilgili finansmanları :

- 1 — İhracat hazırlık,
- 2 — İhracat satış,
- 3 — Vesikalı iştirâ (Kambiyo),
- 4 — Vesikalı senet üzerine avans (Kambiyo),
- 5 — Vesikasız senet üzerine avans (Kambiyo),
- 6 — Kredi kurye'den ibarettir.

Bu finansmanlardan ilki kat'i satıştan önce ikincisi ise, kat'i satıştan malın sevkine kadar olan müddeti kapsar. Merkez Bankasındaki ihracat finansmanları içinde en popülerleri «ihracat satış» olup malın sevkinde (yüklenmesinde) finansman durur. Bu takdirde, borcun tasfiyesi ya nakten veya sevk vesaikinin iştirâ veya avansa alınması suretiyle yapılır. Ancak, ihraç edilen malların sevk tarihinde bedelleri gelmediği takdirde ve senetlerin vâdelerinin de müsait olması şartıyla azamî 20 gün daha senetler cüzdanında kalabilir. Bu hallerde, ihracat satış ile, vesikalı iştirâ (Kambiyo) veya vesikalı senet üzerine avans (Kambiyo) muameleleri birleşmiş olur. Vesikasız senet üzerine avans (Kambiyo) muamelelerinde, ihracatçı malın sevkinden sonra vesaiki bankasına verip tahsil ettirmekle beraber mudi banka azamî (45) gün vadeli Türk lirası ihracatçı senedini römiz mektubunun bir kopyası ile beraber Merkez Bankasına teminata verebilir. Türkiye'de ihracata garanti verecek müessesese kurulduktan sonra «ihracat satış» taki «Malın sevkinde finansman durur» prensibini değiştirmeli, malın yüklenmesinden sonra altı aya kadar kısa vadeli ve bir ilâ iki yıla kadar orta vadeli olup da garanti poliçesi almış bulunan ihracat, Merkez Bankamızca finanse edilmelidir. Halen yürürlükte bulunan Merkez Bankamız Kanunu, 120 güne kadar vadeli senetlerin reeskontuna müsait ise de, bugüne değin, ihracatta, malın sevkinden sonraki finansmanda bu müddet Merkez Bankamızca tatbik edilmemiştir.

İhracat karşılığı bedeller, tahsil veya iştirâ yolu ile hariçteki muhabir-

ler nezdinde ticarî bankalar hesabına geçtiğinde, ticarî bankalar bu muhabirler üzerine Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası lehine kambiyo çekleri keşide etmekte olup bu çekler Merkez Bankasınca hemen iştira edilerek Türk Lirası karşılıkları ticarî bankalara ödenmektedir. Bu suretle, Türk ihracatçısının eline ihraç malı tutarı kurye suresince erken geçmektedir. Bu süre, muhabirin alacak dekontunun tanzimi ile Türkiye'ye bu dekontun varışına kadar geçecek olan zamanla ilgilidir.

İngiltere'de İhracatta Kredi Sigortası :

Britanya rakip ihracatçı memleketlerden bir bakıma rüçhanlı durumdadır. Common Wealth memleketleri sınaî ve sermaye mallarını daha ziyade Britanya'dan ithâl ederler. Toplam ihracatının % 25'i sermaye malları (motorlu vasıtalar hariç) ve inşaat işleri olup bu nisbet 1913 yılında % 2 den ziyade değildi. Bugün için Birinci Dünya Harbinden önceki uzun vadeli sermaye temin imkânı Londra'dan da, diğer malî merkezlerden de kalkmış bulunmaktadır. Yalnız Common Wealth memleketlerinin Londra'dan böyle sermaye temini halen mümkündür. Memleketlerin serbest dünya piyasasından sermaye temininde güçlük çekmeleri dolayısıyla kendinden mal alan ülkelerden ithalâta yönelme meydana gelmiştir. Bunun neticesi olarak Britanya yalnız fiat, kalite ve teslim müddeti rekâbeti içinde değil, fakat, aynı zamanda kredi şartlarının da rekâbeti içinde bulunmaktadır.

İhracatçılar yalnız ticarî riskleri yüklenmemekte, fakat, politik değişiklikleri, kambiyo tahditlerini de göz önünde tutmak mecburiyetinde kalmaktadırlar. İstihlâk malları için daha az risk bulunmakta, bir yıl ve bunun üzerinde vâdeli konsinye satışlarda tehlike büyümektedir. Risklerin ciddiliği kontrattan kontrata ve pazardan pazara değişmektedir. Bazen ihracatçılar A.B.D. lerine yapılan ihracatta olduğu gibi politik ve kambiyo riskleri ile ilgili değildir; fakat ticarî riske ehemmiyet verebilir. Diğer bazı hallerde ise, ihracatçı için, müşterisi ile uzun münasebet neticesi ticarî risk tehlikesi fazla mühim değildir, fakat politik ve kambiyo risklerinden endişelidir. İhraç Kredileri Garanti Kurumu (Export Credits Guarantee Department) rumuzla ifadesi ile ECGD, Britanya'da yegâne müessesedir ki, ihracat kredisini politik, kambiyo ve hem de ticarî risklere karşı sigorta eder; diğer bir ifade ile garanti verir. Politik ve transfer riskleri üzerinde yapılan sigortalarda muhtemel zararlar büyüktür ve ancak arkasında hükümet bulunan ajanlar böyle bir teşebbüsü göze alabilirler. Bir kısım kredi sigortası müesseselerinin işleri mahallidir. Bunlar, ancak ihracat kredisini ticarî risklere karşı sigorta edebilirler.

ECGD de organizasyon:

ECGD müstakil bir devlet kurumudur. Bu kurumun faaliyeti İhracat

Garanti Kanunu (1949) tarafından tanzim edilmiştir. 1951, 1952 ve 1957 yıllarında bu kanunda değişiklikler yapılmıştır. ECGD, Ticaret Bord'u Başkanına ve Parlamento'ya karşı sorumludur. Riskler üzerinde kanunî limit, ticarî garantiler için £ 750 milyon, özel garantiler için için £ 250 milyondur. Meydana gelen surplus'lar Maliye'ye aittir ve kurumun birikmiş rezervi yoktur, fakat, Maliye nezdinde «hayali bakiye» si vardır. Masrafların geliri, yıl olarak aşması beklenmemektedir.

Bankalar, endüstriyi ve emeği temsil eden on kişilik istişare kurulu mevcuttur ve kurum ticarî garantilerde Ticaret Bord'u ile istişare etmekte; özel garantilerde ise tam bir yetkiye sahip bulunmaktadır. Her halü kârda, ilgili Hükümet daireleri ile istişare etmekte ve Hazinesinin müsaadesini almaktadır. Kurul, ticarî tekliflerin hangisinin muteber olacağı hakkında prensipleri vazeder.

Bu konuda, kurumun işinin % 95'i ticarî kredi sigortasıdır. Kurum, keza, ticarî esaslara göre sigorta edilemeyen milli menfaatla ilgili muamelelere de garanti vermeğe yetkilidir. Bu hallerde ve teklifler üzerinde ekonomik yardımlar için Hazineye ve Ticaret Bord'una ve siyasî sualler için de Dışişlerine bağlıdır.

Poliçelerin verilmesi ve riskler ECGD ne aittir:

Sigortalı ihracatın % 95 inden ziyadesi başlıca iki tip garantiye dayanır:

1 — Yaygın olan garantiler: İstihlâk malları üzerine kısa vâdeli krediler (altı aya kadar) ile üç yıla kadar vâde alan yarı sermaye malları (ziraf makinalar, traktör gibi) üzerine verilen garantilerdir.

2 — Hususî garantiler: Ferdî kontratlar üzerine yüklemekten sonra beş yıla kadar verilen garantilerdir. 1959 yılında toplam sigortalı ihracatın % 21'i bu şekilde orta vâdeli olarak verilmiştir.

İhracat kredisi sigorta edildiğinde ihracatçıya garanti poliçesi verilmektedir. Bunlardan yükleme poliçeleri yükleme gününden, mukavele poliçeleri mukavele tarihinden itibaren yürürlüktedir. Haricî ticaret poliçeleri, yabancı memleketler arasında tavassut ticareti yapan Britanya firmalarına verilmektedir. Bütün bu poliçelerle; ticarî riskler politik, transfer ve felâket (catastrophe) riskleri garanti edilmektedir. Poliçelerin CİF olması halinde, mukavele tarihi ile yükleme arasında navlun ve sigortalardaki fiat yükselmesine ait ekonomik risk de keza dikkate alınmaktadır. İngiltere'de kredi sigortası bir bütündür. İhracatçı, garanti istediğinde, bütün risklere karşı sigortalı olup münferit sigorta istese de yaptramaz. Almanyadaki ECGD ye müşabih olan Hermes AG'in garanti vermesi böyle değildir. İhracatçı isterse sadece bir

riskin sigortasını yaptırabilir. 1953 yılından beri Alman ihracatçısı, eğer isterse, yalnız transfer ve konversion tehlikeleri için sigorta yaptırılabilir. Bu yoldaki sigorta, bütün tehlikelere karşı yapılan sigortadan çok daha ucuzdur.

Risklerin sigortası üç ana bölümde toplanır:

a — Alıcının kabulden sonra iflâsı ve ihmâli (ticarî riskler),

b — İhrac edilmiş malı alıcının reddetmesi veya alıcının kusurundan kabul etmeme hali,

c — Politik riskler, bunlara döviz transferleri ve ithalâta lisans verme işleri dahildir.

Hangi risklere karşı kredi sigortası verildiği hususunda detaya giderssek, şu şekilde bir sıralama yapabiliriz :

1) Alıcının iflâsı;

2) Alıcının kabul tarihinden sonraki altı ay içinde tediye edemez duruma düşmesi;

3) Alıcının yüklemekten sonra anlaşma şartlarına itiraz ile borcunu ödemesi,

4) Dövizlerin transferindeki gecikmelerde hükümetin rol oynaması hali;

5) Meşru ithâl lisansının iptâli veya ithâl kaidelerinin değiştirilmesi;

6) Alıcı memlekette harp veya ihtilâl veyahutta sivil karışıklıkların olması;

7) Britanya'nın ihracata müsaade verme politikasında değişiklik olması;

8) Munzam masraflara maruz kalındığında ve bunların alıcıdan alınmasına imkân olmadığında; ve

9) İhracatçının veya alıcının kontrolü dışında herhangi bir zarar sebebi zuhur ederse.

ECGD nin standard garantileri bütün bu riskleri kapsar.

Dolar piyasaları:

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada ile yapılan işlerde özel kolaylıklar teklif edilmiştir. Daha uygun şartlarla kredi sigortası tahsisi ile ECGD, ihracatçıların bilhassa bu piyasaya girmelerini istemektedir. Kurum, bu hesaplarda satışların tatmin edici olmayışı dolayısıyla yapılacak masrafların % 50 sini yüklenmektedir. Bu sahada şu poliçeler dahildir: Piyasa etüd poliçeleri, reklâm poliçeleri, stok poliçeleri.

Direk garantiler :

İhracatçı, eğer isterse, hususî bir kontratla veya tasrih edilmiş bir kontrat takımı ile yahut ihracat işinde ECGD'le olan bütün garantilerini bir bankaya devredebilir. Kurum bu halde talepler üzerine yapılacak tediyeleri direk olarak bankaya yapacaktır. Fakat banka ihracatçının ayıbından doğacak zararları deruhte etmez. Yalnız orta vâdeli sahada ECGD bankalara direk ve şartsız garanti verir. Böyle garantiler yalnız başlıca sermaye malları için verilmekte olup kontrat kıymetinin £ 100.000 den aşağı olmaması gerekir ve küçük siparişler ve gayri sermaye tabiatındaki mallar için talepte bulunulmaması gerekir. Garanti için müracaat alıcının malı kabulünden sonra yapılır ve alıcıya yalnız % 90 nına kadar kredi verilebilir ve eğer bankaca avans açılmış ve ECGD garanti etmişse bankanın ihracatçıya müracaat etmesine lüzum kalmaz.

Direk banka garantisi:

Aşağıdaki iki finansman şeklinde verilebilir.

- a) Dış alıcı üzerine ihracatçının keşide ettiği poliçe bankaca iskonto edilmiş ise;
- b) Dış alıcıya banka direk bir kredi açmış ise;

(a) şıkında ihracatçının banka garantisine ilâveten standard garanti ihtisaline ihtiyacı vardır. Eğer zarar sebebi ihracatçıya standart garanti ile sigorta edilmiş ise garantinin kapsamı ile ilgilidir ve ECGD tarafından ihracatçıya yöneltilen bir sual yoktur. Eğer zarar sebebi standard garantide yok ise ECGD ihracatçıya rücu edebilir. Kurum, ithalâtçı üzerine keşide edilmiş poliçenin iskontosunu veya emre yazılmış senedin satın alınmasını dış alıcıya verilmiş banka kredisinin garantisine tercih etmektedir. Çünkü sigorta edilmiş zarar sebepleri için ihracatçıya rücu birinci halde pek kesindir.

Taleplerin ödenmesinde hangi nisbette yüzde verileceği ve şartlar:

Yabancı müşterilerin iflâs veya ihmâli yüzünden meydana gelen zararın % 85 ini ECGD kabullenmektedir. İhracatçının alıcının iflâsı üzerine derhal yapacağı talep üzerine kurum tediye yapacaktır. İhmâlden dolayı taleplerin dikkate alınması için taleplerin en geç vâde tarihinden itibaren altı ay içinde yapılması gerekir.

Politik, felâket ve transfer risklerinde, yükmeden sonra kaydiyle zararın % 95 ine kadar ödeme yapılmaktadır. Taleplerin ödenebilmesi için müracaatın vade tarihinden sonra 4 ay içinde yapılması gerekir.

ECGD nin prensipleri şöyle görünüyor:

1 — Garanti ihracatçıdan ziyade bir bankaya verildiğinde Kurum, standard garanti tahtında sigorta edilmemiş zarar sebepleri yüzünden ihracatçıya rücu hakkının mümkün olduğu kadar elinde olmasını arzu etmektedir.

2 — İhracatçı, bütün kredi garantilerinde, parasının kısmen de olsa tehlikede olduğu kanaati içinde bulunmalıdır.

3 — İhracatçı kendi hatasından, kusur veya ihmâlden dolayı doğacak zararlara karşı garanti edilmeyecektir.

4 — İşin genişliği nisbetinde risk yayılacaktır ve Kurumun faaliyeti ticarî esaslara göre yürüyecektir.

5 — Dış alıcı, kendisine verilen kredinin garantisini hakkında söz sahibi olmayacaktır.

Şüphesiz ki, ihracatçılar, sigorta primi artsa bile garanti edilecek işin kendilerince seçilmesini ve risk kapsamının kendilerince tesbitini isteyeceklerdir. Ancak, ihracatçıya işi veya risk kategorisini seçme hakkını tanımanın Kurumun ödeme gücünü azaltabileceğini de göz önünde tutmak gerekir.

İngiliz ihracatçıların şikâyetleri orta vâdeli garantiler üzerinedir. Bunların başlıcaları:

- a) Garanti edilen kredide ihracatçının talih oyunu devam etmektedir;
- b) Muamelelerdeki asgarî hacim tahdidi;
- c) Kurumun sır saklamadaki inadı;
- d) Kredi garantisindeki azamî uzunluğun yetersizliği;

Bankerlere temin edilen garantiler £ 250.000 ve üstünde olan muameleler için idi ve ecnebî alıcının kredisinin % 85 ine kadardı. 1958 Nisanında, asgarî hacim £ 250.000 den 100.000 ne indirildi ve garanti oranı % 90 na yükseltildi.

En ısrarlı ve kuvvetli tenkit, garantilerdeki azamî müddet konusundadır. Şimdiki durumda Kurum yüklemeyi sonra (yahut kabulden sonra) beş yılı geçen kredilere garanti vermemektedir. Hattâ, büyük hacimli ve uzun vâdeyi icabettiren çelik işleri ve kuvvet istihsal merkezleri için de durum böyledir. Standard garantiler (Banker garantiler değil) yapılan kontrattan yüklemeye veya kabule kadar müddet alabilirler, müddetin uzunluğu malın durumu ile ilgilidir, fakat «yüklemeyi sonra beş yıl» kaidesi caridir. İngiltere'nin rakipleri, bilhassa «Berne Union» a üye olmayan memleketler daha uzun kredi teklifinde bulunmaktadır. Hükümet, ihracatın imkânsız hale gelmesinden kaçınmak üzere azamî müddeti artırması için ECGD ni zorlayabilir. Fakat aza-

mî müddeti artırırken dahili ekonomiyi ve tediye muvazenesini göz önünde tutmak gerekir. Uluslararası kredi yarışının riskini ve şiddetini daima akılda tutmak lâzımdır. Böyle bir yarış halinde, en zengin memleket yarışı kazandıdır. Bu itibarla, Britanya kendini böyle bir yarışa kaptırırsa neticede kendisinin başlıca yararlanan olması muhtemel değildir. Eğer Hükümet, Commonwealth veya diğer kalkınma halindeki memleketlere yardımın gayri kâfi olduğunu mütalâa ederse, veya dünyadaki resesyon zamanlarında uluslararası ticareti teşvik için vasıta arıyorsa, amme parasını bu maksat için kullanabilir; diğer bir ifade ile riske edebilir. Bu amaca, normal kredi sigortası plânı dışında garanti vermek veya para ikraz etmek suretiyle ulaşılabılır. Böyle vaziyetlerde, hükümetlerin bu yolda yürümelerini normal karşılamak icabeder.

Britanya'da, Merchant Bank'lar az da olsa ihracatta kredi sigortası işleri ile ilgilenmektedirler.

ECGD'in Genel Müdürlüğü ile üç ofisi Londra'dadır. Ayrıca, onüçü Britanyada biri New York'da olmak üzere ondört adet şubesi daha vardır.

Ihracat kredilerinde sigorta primleri ve faiz nisbetleri:

ECGD nin 1958 yılındaki prim listesi (% olarak):

Ham maddeler		Elzem olmayan maddeler	
İbrazında ödemeli	180 gün vâdeli	İbrazında ödemeli	180 gün vâdeli
0,20 - 0,60	0,875 - 1,575	0,20 - 0,625	1,025 - 2,10

1953 yılındanberi liste müteaddit defalar değiştirilmiştir.

Avaraj olarak primlerdeki nisbet düşürülmüştür. *Listenin tetkikinden de açıkça anlaşılıyor ki, yalnız vâdeli ihracata değil, ibrazında ödemeli yani vâdesiz ihracata da garanti verilmektedir.*

Orta vâdeli kredilerde, bir yıl için sigorta primi % 0,50 - % 3 arasındadır. Hesaplama, poliçeler üzerindeki yazılı kıymete dayanarak yapılır.

Direk banka garantileri için % 0,75 nisbetinde ilâve ve tek fiat üzerinden masraf alınır.

9.1.1964 tarihli The Financial Times'de ECGD nin ihracatçılara hitap eden bir ilân çıkmıştır. Buna nazaran ECGD on yıl içinde primlerde % 50 tenzilât yapmıştır. Altı aya kadar olan kredilerde maliyet beher £ 100 için 0,6/4 dür.

Kredi

Orta vâdeli ihracat finansmanında faiz nisbeti, Merkez Bankası iskonto haddine % 0,50 ilâ % 1,50 arasında ilâve suretiyle bulunur. Kredi maliyetleri aşağıda gösterilmiştir.

1952: % 4,5 - 5,5; 1953: % 4 - 5; 1954: % 3,5 - 4,5; 1955: % 5 - 6; 1956: % 6 - 7 1957: % 5,5 - 6,5; 1958: 20 Marta kadar % 7,50 - 8,50.

Fransa'da ihracatta kredi sigortası:

Fransa'da ihracat kredisini sigorta eden başlıca acente, Compagnie Française d'Assurance pour Le Commerce Extérieur'dür. Rumuzla ifadesi kısaca (Coface) dır. Coface, adi ticarî riskleri kendi hesabına, diğer bütün riskleri devlet adına mukaveleye bağlar. Uzun vâdeli kontratlarda masraf yükselmesine karşı sigortalar ve dolar sahasına nüfuz edişlerde gayri muvaffak teşebbüslerin zararına karşı sigortalar Coface'un hiç müdahalesi olmadan devlet tarafından deruhte edilmektedir.

Ihracat kredisinin sigorta edilmesi Fransa'da 1928 yılındanberi mevcuttur. Fakat harpten sonraki yıllarda bu konu radikal bir reorganizasyona tâbi tutulmuş ve Coface devletin tam bir ajanı durumuna getirilmiştir. Bu ajan, özel kanunî bir teşekküldür; FF 100 milyon sermayelidir, nakit ihtiyaçları için Hazine'ye baş vurmağa yetkilidir. Diğer taraftan, Coface tarafından alınan % 5 nisbetindeki primler Hazineye devredilmektedir. Riskin hacminde bir limit tayin edilmemiştir.

Hizmete ait komite (Commission des garanties et du crédit au commerce extérieur) devlet hesabına garanti vermeğe yetkilidir ve keza Coface faaliyetlerine devlet adına nezaret eder.

Coface ve devlet tarafından poliçeler verilir ve riskler deruhte edilir

Kısa vâdeli krediler için global poliçeler, orta vâdeli krediler için ferdî poliçeler verilir. Formüller keza iflâs tehlikelerini (fakat ihmâl yoktur) de ihtiva etmekte, vâde altı ayı geçmemektedir. Orta vâdeli poliçeler, genellikle, azamî beş yıllıktırlar ve yalnız politik, transfer ve felâket risklerini ihtiva etmektedirler. Kapsamı, önceden kabul risklerini de içine alabilir. Kambiyo riskleri için ise özel poliçelerin tanzimi lâzımdır.

Ham madde fiyatları ile işçilik ücretlerinde % 20 den ziyade fazlalık olduğunda garantie de prix'e dayanarak devlet ödeme yapacaktır. Bu ancak şu iki halde mümkündür: İmalâtın en az altı ayda yapılabilmesi ve malların yabancı para ile faturaya bağlanması.

Son olarak, dolar sahasına yapılan satışlar bekleneni vermezse, dolar sahasına satışın artırılmasını teminen zararlar, sigorta edilmektedir.

Taleplerin tediyesinde yüzde nisbeti:

Ticarî riskler malın kıymetinin % 70 ilâ % 80 nini kapsar. Alıcının iflâsı halinde, ihracatçı Coface'den tazminatın % 70 ini talebedebilir.

Politik ve transfer risklerinde ödeme, % 80 ilâ % 90 na kadardır.

Sigorta primleri ve faiz nisbetleri:

Politik ve transfer riskleri için tahsil edilecek primler, kontrat kıymetinin garanti edilen kısmı üzerinden alınır ve iki nisbet arasında değişir % 0,40 - % 1,5'a kadar.

Coface tarafından sigorta edilen ticarî riskler (yalnız kısa vâdeli krediler) % 0,60 ilâ % 1 arasında olup ibrazında tediye ve altı aylık kredilere şamildir.

Kambiyo zararları için sigortada, dolar ve İsviçre franklık tediyelerde % 0,40, diğer kabul edilmiş dövizler için prim % 4 dür.

Dahili fiatların yükselmesine karşı sigortada prim, garanti edilmiş meblâğın % 0,25 idir.

Kredi:

İhracat finansmanında faiz haddi Bank de France'ın iskonto haddine bağlıdır.

İhracat kredisinden ödenmemiş olanlar üzerinde istatistikî malûmat:

1955 yılı sonu itibariyle ödenmemiş kredilerin coğrafik dağılışı aşağıdaki memleketlerde gösterilmiş olup bunlar toplamın % 80 nini aşmaktadır:

Colombia	% 21,0
Brezilya	18,4
İspanya	12,1
Türkiye	10,4
Yugoslavya	6,2
İsrael	6,2
Peru	4,7
Şili	4,1
	<hr/>
	83,1

Almanya'da ihracatta kredi sigortası:

Almanya'da ihracatta kredi sigortası devlet tarafından iki özel sigorta şirketi vasıtası ile verilir. Bunlar Hermes AG ve Deutsche Revisions - und

Treuhand AG dir. Halkla ve idare ile temaslar Hermes tarafından yalnızca yapılmakta olup bu hizmeti devletin ajanı sıfatı ile 1925 yılından beri icra etmektedir. İhracat kredisini sigorta etme usulünün yürürlüğe girişi de 1925 yılındadır. Şimdiki sistemin kuruluşu 26.8.1949 tarihli kanuna dayanmaktadır. Devlet tarafından deruhte edilen azamî risk miktarı, muhtelif yıllarda arttırılarak 1958 de DM. 9,5 milyarı bulmuştur. Muhtemel taleplerin ödenbilmesi için devlet bütçesinden yıllık fonlar ayrılmaktadır. Yetkili iki ajan şirket, sigorta primlerini doğrudan doğruya Hazineye gelir kaydederler.

İki ajanın tam fonksiyonları: Sanayiciler, ihracat tüccarları ve bankalar temsilcileri tarafından asiste edilen bankalar arası komite, karar vermeğe yetkili kılınmıştır.

Hermes tarafından poliçeler teslim ve riskler deruhte edilmektedir:

Hususi alıcılarla mukavele yapılması halinde, alıcının iflâsı (basit ihmâller dahil değil) politik ve transfer riskleri ile felâket riskleri sigorta edilmektedir. Kambiyo kayıpları hesaba alınmamakta, fakat, eğer ihracatçı diğer bir dövizi kabule zorlanmışsa veya otoritelerin muvafakatı ile kabullenmişse bu takdirde bu cins zararlar kabul edilir.

Yüklemeden önceki riskler için ayrı bir poliçe tanzimi gerekir ve bunun genellikle tenzilâtlı sigorta priminden faydalanabilmesi için de bu poliçenin sigorta poliçesi ile birlikte alınması lâzımdır.

Poliçeler, bir alıcının tek veya bütün muameleleri için, bir veya daha ziyade memleketlerdeki muhtelif alıcılarla yapılan muameleler için yahut ihracatçıların bilumum muameleleri için verilebilir.

İstihlâk mallarında altı aylık limit mütalâa edilirken sermaye mallarında vâde muameleden muameleye değişir.

1953 yılında özel bir garanti ihdas olundu. Bunun kapsamı yalnız transfer ve konversiyon risklerini ihtiva etmekte olup tam sigortalardan daha ucuz sigorta primine tâbidir. Bu sigorta tek veya muhtelif muameleler için temin olunabilir.

Taleplerin tediyesi için şartlar ve yüzde nisbetleri:

İflâs halinde, fatura kıymetlerinin % 70 ine kadar ödeme yapılır. Bu gibi hallerde taleplerin tediyesi için alıcının iflâsının ispat edilmiş olması ve son zararın öğrenilmiş olması şarttır. Eğer iflâsın hesaplanması vâde tarihinden altı ay sonra dahi yapılmamış ise talebin muvakkat hesaplanmasının yapılması mümkündür.

Politik riskler % 80'i, konversiyon ve transfer riskleri ise yalnız % 75'i

kapsar. Harp, müsadere yahut moratorium hallerinde, hâdiseden altı ay sonra ödeme yapılır. Konversiyon zararları derhal tasfiye edilir ve transfer zararları ithalâtçının ihracatçıya döviz borcunu ödemek için yaptığı gayri muvaffak müracaatından dört ay sonra ödenir.

Bütün yüklemenden önceki riskler istihsâl maliyetinin % 80 ine veya ihracatçının tüccar olması halinde malların fiyatının % 80 ine kadardır.

Almanya'da ihracatın finanse edilmesi:

Britanya'da ihraç kredilerinin sigortası devlet tarafından yapılmakla beraber ihracatın finansmanı tamamen ticarî bankalara bırakılmıştır. Almanya'da ise ihracatın finansmanı için başlıca iki müessese kurulmuştur. Kısa ve orta vâdli ihracatın finansmanını Ausfuhr-kredit AG kısaca (AKA) deruhte eder. AKA kredileri, 12 aydan 4 yıla kadar vâdli olabildiği gibi bazen de 3 yıla kadar uzanabiliyordu. İmar İkras Birliği, Kredi-austalt für Wiederaufbau kısaca K F W, çalışmalarını uzun vâdli ihracatı finanse etmekte temerküz ettirmiştir. Bazen finansman periyotları sekiz yıl veya daha fazla olabilmektedir. KFW, Alman firmaları tarafından ihraç olunan Hindistan ve İran'ın komple çelik fabrikası ithalâtını finanse etmiştir.

Alman Merkez Bankası Bank Deutscher Lander (şimdiki adı ile Bundes Bank) ithalâtçılar üzerine keşideli ihracatçıların bonolarını rüçhanlı şekilde reeskonta alarak Alman ihracatçılarının yeni piyasalar açmasında ve harpten önceki piyasaları tekrar kazanmasında rol oynamıştır. Bu reeskont muamelelerinde, kambiyo riskleri de bertaraf edilmiştir. İhracatçıların keşide sistemi ki buna «Experttraten» tesmiye edilmiştir, pek yaygın olarak 1956 sonuna kadar devam etmiş ve tediye muvazenesinin surplus vermesinden sonra durmuştur. Bu sistemde yalnız «yüklemenden önce» ki devreler değil, ihraç malının yüklenmesinden sonra ithalâtçının kabulleri de reeskonta alınmıştır. 1951 yılında orta vâdli ihracatın finansmanı için Bank Deutscher Lander tarafından İmar İkras Birliğine DM. 400 milyon tahsis edilmiştir.

Sigorta primleri ve faiz nisbetleri:

Prim, yüklemenden önceki riskler için garanti edilmiş meblâğın % 1 idir. Eğer Sigorta yüklemenden sonraya da şâmil ise prim % 0,75'e kadar düşebilir.

İbrazında tediye şartı mevcut ise, hususî şahıslara satışta prim % 75 dir. Eğer tediye gecikme var ise, garanti edilen meblâğ üzerinden % 1,5 ve ilâveten altı ayı geçen her ay için % 1 alınır.

Hükümetlere ve âmme müesseselerine yapılan satışlarda esas nisbet poliçenin üzerinde yazılı kıymetler üzerinden:

Birinci DM 3 milyon için: % 1, diğer DM 2 milyon için % 0,75, DM 5 milyonu geçen meblâğlar için % 0,50.

Transfer ve konversiyon risklerine karşı özel sigorta maliyeti:

Tek muameleler için % 0,4

Global garantilerde azamî kabul edilen meblâğlar için % 0,3

Kabul edilen azamî meblâğı geçme hallerinde % 0,2 ilâve olunur.

Kredi:

Finansman öncesi ve kısa vâdeli kredi: 19 Mayıs 1956 tarihine kadar ihracatçı keşideleri ve ecnebî kabulleri Bank Deutscher Lander tarafından reeskont edilmekte idi. Reeskont haddinin hesaplanması şöyle yapılmıyordu: İthalâtçı memleketteki faiz haddi Edlander'inkinden daha müsaitse o nisbette reeskont haddi tatbik edilirdi. 19.5.1956 danberi ise mahallî reeskont haddi ile muamele yapıldı:

19.5.1969 dan	itibaren	% 5,5
6 Eylül	»	% 5
11 Ocak 1957	» »	% 4,5
19 Eylül 1957	» »	% 4
16 Ocak 1958	» »	% 3,5

İhracatçılar Mayıs 1956 dan önce % 0,50 ve daha sonra % 2 nisbetinde ilâve komisyon ödediler.

Orta vâdeli kredi:

AKA tarafından (A) cinsinden kredi Bundesbank reeskont haddinin % 3,5 üzerinden verilmekte olup, AKA'nın ciro komisyonu da buna dahildir. (B) cinsinden kredi Bundesbank'ın reeskont haddinin % 1,5 üzerindedir. AKA'nın % 0,5 ciro komisyonu ile iskontoyu yapan bankanın % 1 ciro komisyonu buna dahildir.

1958 Ocak ayında Merkez Bankasının reeskont haddinin % 3,5'a düşmesi üzerine faiz masrafları (A) cinsi krediler için % 7 (B) cinsi krediler için % 5 olmuştur. Bu kredi maliyetleri geçmiş için (A) kredilerinde % 6,75 - 9, (B) kredileri için % 4,50 - 7 idi.

Kredinin verilmesi ve ilk çekilişi sırasında AKA (A) kredileri için % 0,50 (B) kredileri için % 0,1 komisyon almaktadır.

Kredinin ilerki bir tarihte atılması halinde AKA'nın taahhüt komisyonu:

Birinci iki çeyreğin her biri için	% 0,5
Üçüncü çeyreğin her biri için	% 1
Dördüncü çeyreğin her biri için	% 2
Sonraki her çeyreğin biri için	% 2,5

Daha uzun vâdeli kredi veren Kreditanstalt für Wiederaufbau faiz nisbeti % 7 dir.

Ihracatta kredi sigortasının mali cephesi:
Almanya:

Alman Hükümeti tarafından ilk defa olarak kredi sigortası hesaplarının tam analizi 1958 yılında açıklanmıştır. (1949 - 30.6.1957 arası).

DM. 132,4 milyonluk sigorta primi DM. 195,1 milyonluk gideri karşılamamış DM. 62,7 milyon açık meydana gelmiştir. Bu açık bütçeden karşılanmıştır. DM. 20,4 milyonluk idarî masrafların tenzilinden sonra talep üzerine yapılan tediyeler DM. 174,7 milyon tutmaktadır. Bunun DM. 2,3 milyonu ticarî zarar, DM. 4,7 milyonu kambiyo zararı olup geriye kalan DM. 167,7 milyonu transfer güçlüklerinden doğan taleplere gitmiştir, hemen hemen bu meblâğın yarısı Türkiye ile Yugoslavya'nın ticarî borçlarıdır. Burada bir nokta açık olarak anlaşılmaktadır. Türkiye, 1954 yılından sonra yaptığı ithalâtle ilgili «arriere» borçlarını ödeyememiş ve bilâhare bu borçlarını konsolide etmişti. Avrupadaki ihracatçıların bu paraların transferi yapılmadığı halde iflâs etmemelerinin nedeni bu tetkikimizle anlaşılmaktadır. Çünkü Türkiye'ye yapılan mal mukabili ve vesaik mukabili ihracatın büyük bir kısmı kambiyo sigortası almış bulunuyordu. Aksi halde, Türkiye borçlarını transfer edemez duruma düşünce Avrupadaki ihracatçıların perişan olmaları iktiza ederdi. Halbuki görülüyor ki, Türkiye ile Yugoslavya'ya ihracat yapıp da adı geçen iki memleketin tediyeye muvazenelerinin bozukluğu dolayısıyla paralarını alamıyan ihracatçılara Hermes AG, DM. 167,7 milyon ödemiştir. Eğer Almanyada kredi sigortası usulü cari olmasa idi, paralarını alamıyan ihracatçıların bir çoğunun ticaret hayatından çekilmeleri icabedecekti. Bunun neticesinde de, Alman ihracatçı tüccarı ile fabrikatörü ihracata şüpheli gözle bakacaktı.

Berne Union:

Dünyada mevcut kredi sigorta şirketleri kendi aralarında bir cemiyet kurmuşlardır. Bu cemiyet daha ziyade Bern Union adı ile anılmaktadır. 1934 yılında kurulmuş olan cemiyetin gayesi, üye ülkeler arasında kredi vâdesi yarışını önlemek, kredi sigortasında müşterek bir anlayış yaratabilmek ve fikir alış verişini sağlamaktır. Union'un almış olduğu bir kararla, üye ülkelerin beş yıldan daha uzun vâdeli satışları sigorta etmeleri yasaklanmıştır.

Cemiyetin 1959 yılında 18, 1965 yılında ise 20 üyesi mevcut bulunmaktadır. Üye ülkeler şunlardır:

Avusturya	İsrael
Avustralya	İtalya
Belçika	Norveç
Kanada	Pakistan
Danimarka	Güney Afrika
Finlandiya	İspanya
Fransa	İsveç
Almanya	İsviçre
Hollanda	İngiltere
Hindistan	ve Birleşik Amerika

Bern Union'un 1955 yılında Lugano'da yaptığı konferansa, Export Import Bank of Washington müşahit göndererek iştirâk etmiş idi. Bundan da Birleşik Amerika'nın cemiyete asil üye olarak kaydını son yıllarda yaptırmış olduğu anlaşılmaktadır.

Ülkesinde kredi sigortası yapacak bir müessese kuran son devlet Portekiz'dir. Bu ülkenin Union'a üye olup olmadığını tetkikimizde öğrenmek imkânını bulamadık.

Amerika Birleşik Devletlerinde Kredi sigortası:

Amerikada cari olan kredi sigortası sistemi, Başkan Kennedy'nin direktifleriyle 1961 - 1962 yıllarındaki reorganizasyondan sonra bugünkü şeklini almıştır.

Kredi Sigortasında, ticarî risklere karşı poliçeyi 1961 yılında kurulan Foreign Credit Insurance Association (FCIA) vermekte, politik risklerle ilgili poliçe ise Export Import Bank of Washington (Exim Bank) tarafından verilmektedir.

FCIA, Eximbank'ın ve kendine üye kredi sigortası yapan şirketlerin ajanı durumundadır. Yalnız ticarî risklerin sigortası kabul edilmemekte, fakat yalnız politik risklerin sigortası mümkün bulunmaktadır. İhracatçıların Exim Bank'la direk temasları yoktur. İhracatçı müracaatını FCIA'ya veya ona üye 74 sigorta şirketine yapmaktadır. Bu şirketler ticarî riskleri re'sen üzerlerine alabilmektedirler.

Exim Bank'ın bir mümessili New-York'ta bulunmakta olup poliçelerin imza işlemini yapmaktadır. Exim Bank'ın poliçeleri mükerrer sigortayı da ihtiva edebilmektedir.

Amerikan ihracatçısı ortada kati satış olmasa bile kredi sigortası yapan

şirketlere müracaat ederek ihracat halinde kredi sigortası yapılacağına dair taahhüt almaktadır. İhracatçı almış olduğu bu taahhütlerden vaz geçebilir. Dominik Cumhuriyetindeki iç harp sırasında Eximbank bu taahhütlerden vazgeçtiğini ihracatçılara bildirmişti. Bu gibi haller nadir olmakta, vazgeçme daha ziyade ihracatçı için bahis konusu olmaktadır.

Exim Bank'ta sigorta ihracatçıya verildiğinde «credit insurance», sigorta ihracata tavassut eden bankaya yapıldığında muameleye «guarantee» tesmiye olunmaktadır.

Sipariş üzerine ihracat yapan firmalar için en büyük tehlike, imalât safhasında ithalâtçının iflâsı veya ithalâtçı memleketteki ihtilâller ve transfer gecikmeleridir.

Bu itibarla, yüklemenden önce, mukavele akabinde kredi sigortasının yürürlüğe girmesine imkân verilmesi ihracatçılar bakımından ehemmiyetli bir noktadır.

Amerikada bu imkân ihracatçılara tanınmış bulunmaktadır.

Sigorta primleri:

Exim Bank, Washington'daki tetkiklerimizde ihracatçılardan tahsil edilmekte olan primlerle ilgili listeyi istediğimizde bize bunların mahrem olduğunu beyan ettiler. Şahsî dostluklarımızla elde ettiğimiz malûmata nazaran orta vâdeli (6 aydan 5 yıla kadar) ihracattaki ticarî risklere karşı yapılan kredi sigortası primleri aşağıdaki nisbetlerde ihracatçılardan tahsil olunmaktadır:

(% olarak)

	A	B	C	D
(Bir yıla kadar)	0,46	0,69	1,21	2,42
(Üç yıla kadar)	1,07	1,61	2,82	5,64
(Beş yıla kadar)	1,68	2,52	4,41	8,82

Politik risklerin sigortasındaki prim nisbeti yukarıdaki miktarların % 75'i tutarındadır. Yukarıdaki tarifede görülen A, B, C, D. bölümleri ithalâtçı memleketlerin tediye muvazenelerine göre sınıflandırılmasıdır. Tediye muvazenesi sağlam Almanya, Fransa gibi memleketler (A) cetvelinde, tediye muvazenesi sağlam olmayan ve döviz rezerveleri kısa Türkiye gibi ülkeler ile olan muameleler ise (D) cetvelinde yer almaktadır. Diğer taraftan kısa vadeli ihracatta sigorta mukavele tutarı üzerinden olabilmekte, orta vâdeli ihracatta ise riskin bir miktarı ihracatçı üzerinde kalmaktadır. Bu nisbetin tesbiti dahi ithalâtçı memleketlere göredir.

A	B	C	D
% 10	% 10	% 20	% 20

Demirperde memleketlerinde kredi sigortası:

Bu ülkelerdeki ihracata sağlanan emniyet ile finansmanın nasıl yapıldığını tetkik edemedik. Ancak, komünist memleketlerde dış ticaretin milileştirilmiş olması karşısında ihracat tek elden yürütüldüğüne nazaran kredi sigortası yapacak ünitelere ihtiyaç duyulmıyacaktır. Nitekim, Bern Union'da olan komünist bir ülke yoktur. Kredi sigortası, özel sektör veya özel ve devlet sektörü yolu ile karma usulle ihracat yapan memleketler için bahis konusu olabilir.

Sigortalı ihracatın toplam ihracattaki mevki:

Aşağıdaki listelerde İngiltere ve Almanyadaki kredi sigortası olmuş ihracat mallarının tutarları görülmektedir.

İngiltere'de (Milyon Sterling)

Yıllar	Sigortalı ihracat	Toplam ihracat	Sigortalı ihracatın yüzdesi
1941/42	37.0	365.0	10,1
1942/43	24.4	364.2	6,7
1943/44	29.7	239.2	12,4
1944/45	31.2	280.7	11,1
1945/46	49.8	450.3	11,1
1946/47	82.9	1036.3	8,0
1947/48	108.3	1297.1	8,3
1948/49	168.6	1754.3	9,6
1949/50	218.4	1901.4	11,5
1950/51	288.0	2335.2	12,3
1951/52	299.8	2866.4	13,9
1952/53	355.1	2575.4	13,8
1953/54	343.8	2733.2	12,6
1954/55	366,4	2046.8	12,9
1955/56	388.3	3066.6	12,7
1956/57	465.3	3377.3	13,8

Almanya'da (Milyar DM)

Yıllar	Toplam ihracat	Sigortalı ihracat	%
1950	8,4	0.3	3,6
1	14,6	0.8	5,5
2	16,9	1.7	10,1
3	18,5	1.8	9,7
4	22,0	2.2	10,0
5	25,7	3.2	12,5
6	30,9	2.6	8,4
7	17,3	2.2	12,7

1961 yılında sigortalı ihracatın toplam ihracata olan oranı Belçikada % 4, Kanada'da % 1, Fransa ve İsveç'te % 3, İngiltere'de % 22, Birleşik Amerika'da % 8 dir. Yukarıdaki rasyo'lar bizi yanıltmamalıdır. Çünkü dünya dış ticaretinin ağırlığı gelişmiş ülkeler arasındadır. Onun içindir ki sigortalı ihracat ehemmiyetsizmiş gibi görünmektedir. Yalnız gelişmemiş ülkelere yapılan ihracat ele alınırsa, Almanya, Fransa ve İtalyanın 1956 - 1959 yıllarında sigortalı ihracatın toplam ihracata oranlarının % 90, % 70 ve % 86 olduğu görülür.

Akla gelen bazı sualler:

Türk ihracatına emniyet vermek ve finansman imkânı yaratmak amacı ile Türkiye'de kredi sigortası yapacak bir kuruluşa ihtiyaç bulunduğu inanıyoruz. Ancak, böyle bir müessesenin kurulmasının gerekli olup olmadığı hususunda tereddütler olabilir. Bu tereddütleri gidermek maksadıyla aşağıda akla gelen bazı sualleri cevaplandırmağa çalışacağız.

Sual: İhracatta kredi sigortası sanayi bakımında çok gelişmiş ülkeler için mümkündür. Ve bilhassa komple fabrika, uçak, gemi gibi sermaye malları ile makina, traktör, motorlu vasıtalar gibi yarı sermaye karakterindeki malların satışlarında kredi sigortası olabilir. Türkiye gibi tam ziraat veya yarı sınaî durumundaki bir ülke için kredi sigortası nasıl düşünülebilir?

Cevap: Kredi sigortasında orta ve uzun vâde, sermaye ve yarı sermaye karakterindeki mal satışları için kabul edilebilir. Fakat istihlâk mallarının altı aya kadar vâdeli satışları garanti edilebileceği gibi, ibrazında ödemeli vesikalı ihracat da sigorta edilebilmektedir. Çünkü ibrazında ödemeli vesaik mukabili ihracatta da keza ticarî ve politik riskler mevcuttur. Yalnızca vâdeli satışlar sigorta edilir diye bir prensip yoktur. Asıl amaç, vâdeli veya vâdesiz ihracata emniyet vermek ve dolayısıyla yeni sermaye ve taahhütleri ihracata yöneltmektir.

Kredi sigortasının iki cephesi vardır. Birinci cephesi ademi tediyelere karşı emniyet vermektir. Bu kolaylıkla görünen tarafıdır. Fakat onun kadar ve Türkiye için hattâ ondan daha mühim diğer cephesi ihracatın finansmanı imkânını yaratmasıdır. Bir ihracatçı, ithalâtçısı üzerine keşide ettiği çek veya poliçeye kredi sigortası yapan müessesenin garanti poliçesini de iliştiirdiği zaman kendisini finanse edecek bankayı kolaylıkla bulabilmektedir.

Türkiyede emek ve sermaye ihracat işlerine emniyet ve finansman olmadığından girmemekte, Türk bankaları ise ihracatta emniyet olmadığı için onu finanse etmemektedir. Kredi sigortası yapacak bir müessese Türkiyede kurulacak olursa, ihracata emniyet verilmiş olacak, garanti poliçesini gören Türk bankacısı da ihracatı kredilemeye başlayacaktır.

Diğer taraftan, Hindistan, Pakistan, İsrail, Güney Afrika, İspanya, Por-

tekiz gibi zirai mahsül ihracatçısı memleketlerde de kredi sigortası yapacak müesseseler kurulmuş bulunmaktadır.

Sual: Vâdeli ihracatı mümkün kılsak bazı ülkelere kredi açmış duruma düşmiyecek miyiz?

Türkiye gibi fakir bir memleket böyle bir yükü kaldırabilir mi?

Cevap: Geçmişte olduğu gibi bugün de Türkiye ikili anlaşmalar yolu ile bazı ülkelere zaman zaman kredi vermektedir.

A.P.A. dışı anlaşmalı memleketlerle yaptığımız ticaretin hesap bakiyeleri 31.12.1964 tarihi itibariyle aşağıya kaydedilmiştir:

	Lehimize \$	Aleyhimize \$
Bulgaristan	481.375,—	
Çekoslovakya	162.752,—	
Doğu Almanya		1.592.493,—
Finlandiya		331.788,—
İran		157.669,—
İsrail (A) hes.		1.254.334,—
İsrail (B) hes.	790.137,—	
Macaristan	3.081.333,—	
Mısır	65.332,—	
Polonya	2.074.899,—	
Romanya	461.885,—	
S.S.C.B.	1.973.821,—	
	(£ 704.936 —/—)	
Yugoslavya (A)		467.623,—
Yugoslavya (B)		354.428,—
	<u>9.091.534,—</u>	<u>4.158.355,—</u>

Görülüyorki Türkiye 31.12.1964 gayesi itibariyle muhtelif anlaşmalı memleketlerden £ 9.091.534 tutarında alacaklıdır. Yani mezkûr memleketlere bu miktar kadar bir nev'i kredi vermiş durumdadır. Yine aynı tarihte aleyhimize olan toplam £ 4.158.355 tutarında da Türkiye kredi almış demektir. Şüphesiz bu bakiyeler gün be gün değişmekte, kredi marjlarının verdiği imkân içinde alacaklı veya borçlu olunabilmektedir. Türkiyenin alacaklı olduğu ahvalde, bu farkın finansmanını, 1715 sayılı kanuna ek 5256 sayılı kanuna dayanarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası emisyonla yapmaktadır.

Sual: İhracata vâde tanıdığımız ve bu ihracata ait senetleri Merkez Bankası reeskonta kabul ettiği takdirde, bu durum para piyasasında enflasyonist bir baskı yaratmıyacak mıdır?

Cevap: Doğrudur. İhraç edilen kadar piyasadan mal kaybolacak, öte

yandan yok olan mal kadar tedavüle banknot çıkacaktır. Bu durum kredi sigortası yapan her ülke için mevcut olup sigortası yapılacak azamî miktarların belirtilmesi ile enflasyon tehlikeleri önlenmeğe çalışılmıştır.

Almanyadaki Hermes'e tanınan azamî limit 1949 yılında DM. 120 milyon iken 1962 Mayıs ayında DM. 14 milyara çıkarılmıştır. İngilteredeki ECGD'nin 1949 yılındaki £ 500 milyonluk limiti artırılarak 1961 yılında £ 1 milyara ulaşmıştır.

İtalyada bu limit 1953 - 1959 yıllarında liret 270 milyara (\$ 432 milyon) yükselmiştir. Fransadaki Coface için verilebileceği azamî garanti miktarı belirtilmemiştir.

Sual: Akreditifi gelmiş ihracatta kredi sigortası yapmağa lüzum var mıdır?

Cevap: Genel olarak kredi sigortası vesaik mukabili ödeme şekline göre yapılan ihracat içindir. Mal mukabili ve konsinye satışlar için ise ithalâtçısının iyi istihbaratı yapılmak şartı ile mümkündür.

Sual: Türkiyede kredi sigortası yapacak bir kuruluş olduğunu kabul edelim. Hangi cins malların satışlarını sigortalayacaktır?

Cevap: Türkiyede kabili ihraç sınaî ve ziraî mahsüller olduğu Ticaret Odası çalışmaları ile açıkça anlaşılmalıdır. Buzdolabı, çamaşır makinası, çırçır makinası, akümülatör, aspiratör, soba, şofben, vantilâtör gibi sınaî mamüllerle, boya, düğme, elektrik ampulleri, çorap, havlu, ilâç şişesi, irmik ve makarna, kablo, karo fayans, kolofan, oyuncak tabanca, alkolsüz serinletici içkiler, terilen tül perdeler, vernik, çatal, bıçak gibi sınaî istihlâk mallarının satışları sigorta edilebilir.

Exim Bank'ın kongreye sunduğu 30.6.1965 tarihli raporunun 7 nci sahifesinde ihracı yapılan \$ 3,1 milyon tutarındaki tütün ve pamuk satışlarının sigorta edildiği kaydedilmiştir.

Bundan da anlaşılacağı üzere Türkiye'nin ziraî mahsullerinin ihracını da sigorta etmesi mümkündür.

Bilindiği üzere 1962 yılı mahsulü tütünlerden bir kısım ihraç edilmiş, elde kalmıştır. Bunların ihracını temin için, 1962 yılı tütün mahsulü karşılığı fuar malı ithâli kabul edilerek bir nev'i takasa gidilmiştir. Halbuki, kredi sigortası yapacak bir kuruluş olsa, elde kalan tütünlere icabında 2-3 yıl vadeli garanti vererek normal ihraç yolları ile satış imkânları meydana gelecektir.

Sual: Türkiyede kredi sigortası yapacak bir müessese kurulması halinde, bunun malî portesi ne olabilir?

Cevap: Kredi sigortası yapacak bir müessesenin Türkiyede kurulabilmesi şüphe yok kanun konusudur. Böyle bir kuruluşun gelir ve giderinin ne olacağını matematik olarak kimse tahmin edemez.

Yalnız \$ 500 milyonun üzerinde seyreden Türkiye ihracatının hepsinin sigortalı olmasına lüzum yoktur. Sigortalı ihracatta ihracatçıdan prim tahsil edilecek, bu gelirlere karşılık, ihracatçıların ticaret ve politik risklerden dolayı paralarını ithalâtçılarından alamama hallerinde kendilerine tazminat ödenecektir. Gider gelirden fazla olursa, açık bütçeden karşılanacaktır.

Dünyadaki tetkikattan anlaşıldığına göre kredi sigortası yapan kuruluşların bütçeye büyük bir külfetleri yoktur.

İhracatta garanti veren İngiliz Sigorta müessesesinin gelir ve gider durumları aşağıda gösterilmiştir.

(Milyon Sterling)

Mali Yılı	Sigorta primi	İstirdat	Faiz	Toplam gelir	Ödenen taz	İdari mas.	Net netice
1950-51	2.391	1.080	238	3,709	2,359	415	935
1951-52	3,130	1,976	337	5,443	606	487	4,350
1952-53	2,769	196	330	3,205	14,410	557	-11,672
1953-54	2,478	4,504	-53	7,199	11,414	692	-4,907
1954-55	2,896	5,355	58	8,309	4,626	763	2,920
1955-56	3,614	4,656	304	8,575	2,300	883	5,392
1956-57	3,690	5,397	632	9,719	5,411	965	3,343
1957-58	n. a.	4,864	n. a.	n. a.	4,675	n.a.	4,480

Özel Garantiler ve Ekonomik yardımlar

1950-51	275	3	1	279	13	55	211
1951-52	519	1	13	533	14	69	450
1952-53	304	5	25	334	61	60	214
1953-54	297	1	26	324	1 125	69	-869
1954-55	690	4	2	696	298	93	304
1955-56	909	5	23	937	51	87	797
1956-57	804	16	52	872	433	109	330

Sonuç:

Türkiyede Türk Bankaları ihracata tavassut etmekte, fakat ihracatı finanse etmemektedirler. Öte yandan, Türk bankaları ithalâta hem tavassut etmekte, hem de finanse etmektedirler. Bu itibarla, Türk bankaları Türk ekonomisine yeteri kadar faydalı olamamaktadırlar. Bankaların ihracatı finanse etmemeleri sebebi bilhassa ademi tediye halinde paralarını geriye alamamak

ihitmâlerinden doğmaktadır. Şu halde yapılacak şey; ihracata garanti verecek bir kredi sigortası müessesesini Türkiyede kurmaktır. Böyle bir kuruluşun tahakkuku halinde ise, İngilteredeki tatbikatta olduğu gibi elde mevcut ticarî bankalarca finansmanın yapılmasının uygun olacağı, yeni bir ihracat bankasının kurulmasına lüzum olmadığı kanaatindeyiz. Diğer bir nokta da Bankalar Kanununda değişiklik yapılarak, bankalar plâsmanlarının, muayyen bir yüzdesinin ihracata yönelmiş olmasını şart koşturaktır. Merkez Bankası da, garanti poliçesi almış orta vâdeli ihracat senetlerini reeskonto kabul etmelidir. Bunun için de Merkez Bankası kanununda değişiklik yapmak gerekecektir.

İhraç problemlerinin hâledilmesinin, Türkiye'deki istihdam ve sınaileşme problemlerine çok olumlu etkileri olacaktır. İhracatını geliştiremeyen bir ülkenin yeteri kadar sanayileşmesi imkânsız gibidir. Birinci Dünya Harbi sonunda Avrupa ülkelerinin kredi sigortası yapacak müesseseleri kurmalarının en mühim sebebi işsizlik olmuştur. İhracatı geliştirerek sanayileşmeyi, sanayileşme ile de işsizliği hedef almışlardır.

Türk ihracatının güdük kalması, emniyet ve finansman problemleri ile çok yakından ilgili olmasına rağmen birçok kimse bunun, Türk Tüccarının yabancı lisan bilmemesi veya beceriksiz olması, ihracatta kırtasiyeciliğin bulunmasından meydana geldiğini zannetmektedirler.

Türkiyenin ihracatı, Türk bankaları tarafından finanse edilebilecek duruma geldiğinde süratle gelişecektir.

Faydalanılan kaynaklar:

S. J. Wells, British Export Performance, 1964, Cambridge.

Commitee on the Working of the monetary system, 1959, London.

Quarterly Review, Banca Nazionale del Lavoro yayını (muhtelif nüshalar)

Louis G. Guadagnoli, Role of medium term export credit guarantees and insurance in financing economic development: Argentina as a case study (henüz neşredilmemiş notları).

Report to the Congress for twelve months ended june 30, 1965, Export Import Bank of Washington.

Selling abroad with credit Insurance, Foreign credit Insurance Association 1965, New York.

Guide to export credit Insurance for United States Businessmen, Foreign Credit Insurance Association, New York.

The Economist, muhtelif nüshalar.

The Financial Times, muhtelif nüshaları.

Asabi ağrılara karşı...

GRİPİN

faydalıdır

GRİPİN, baş, diş, adale, sinir ve lumbago ağrılarını teskin eder
GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır
GRİPİN, günde 4 saat ara ile 3 adet alınabilir

BİOGRAFİSİ

Ayhan ŞENYUVA

Ayhan Şenyuva 1929 yılında İzmir'de doğmuştur. Evlidir ve 2 çocuğu vardır.

1946 yılında İzmir İnönü Lisesi'ni, 1949 yılında İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulunu bitirmiştir. Askerliğini yaptıktan sonra, 1950 yılında T. C. Merkez Bankasına (İzmir Şubesine) memur olarak girmiş, 1955 yılında ise aynı Bankanın Müfettiş Muavinliği sınavını kazanmıştır. 1958 yılında Müfettişlik sınavını vererek Müfettiş olmuş, 1961 yılında Banka tarafından bir yıl için Bank of England ve Lloyds Bank'da meslekî tetkiklerde bulunmak üzere İngiltereye gönderilmiştir. 1965 yılında Amerika'da International Monetary Fond'da tediyе muvazenesi konusunda 6 haftalık bir kursa katılmış; daha sonra Export - İmport Bank of Washington (Eximbank) da bir süre kredi sigortası konusunu tetkik etmiştir. 1966 yılında Türkiye ve Orta-doğu Amme İdaresi Enstitüsünün açmış olduğu «Organizasyon ve Metod» kursuna iştirak etmiştir.

1967 - 1968 yıllarında T. C. Merkez Bankası Ankara ve İzmir Şubelerinde Müdür Muavini olarak çalıştıktan sonra, Genel Müdürlük Krediler Müdürlüğüne atanmıştır. Halen bu görevdedir.

Ayhan Şenyuva İngilizce bilmektedir. BANKA.

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE BANKASI
hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR ● HAVALA ● TİCARİ SENETLER ● KREDİ MEKTUPLARI
● KEFALET MEKTUPLARI ● DÖVİZ ALIM VE SATIMI ● SEYAHAT
ÇEKLERİ ● İTHALÂT AKREDİTİFLERİ ● KİRALIK KASALAR ● v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

İKTİSADİ DURUM :

Hazırhyanlar : Doç. Dr. Mustafa A. AYSAN
Yıldırım KILKIŞ

1 — Genel durum:

İş hayatı, yılbaşından hemen önceki yüksek seviyesinden kötü hava şartları ve Hükümetin liberasyon transferleri ve ücretler dışında kalan devlet harcamalarını durdurma kararı ile birlikte, birdenbire çok sıkıntılı bir döneme girmiş bulunuyor. Sıkıntı daha ziyade para - kredi darlığı şeklinde kendisini göstermekte, aslında Kasım - Aralık ayındaki hızlanmadan sonra; etkileri duyulan kısıtlayıcı tedbirlerle düşen satışlar karşısında, işletmelerin ödeme taahhütlerinin yüksek seviyede devam etmesinden doğmaktadır. Bir kaç gün içinde iş hayatında protestolu senetler hacminin ve iflâsların artmakta olduğu haberleri gelmeye başlayacaktır. Söylemek istediğimiz, 1969 yılının ekonomik bakımdan iyi geçeceğini müjdeleyen resmî sözlerin, bu şartlar altında, inandırıcı olmadığını belirtmektir. 1969 boyunca olayların bizi yanıltması ve yılın ekonomik bakımdan çok iyi geçmesi en büyük temennimizdir. Ancak şimdi inceleyebildiğimiz rakamlar, bu temenninin gerçekleşebileceği hakkında en küçük bir ümid bile vermemektedir. Bu sebeple, yeni yıl içindeki plânların, bu iyimser temennilerin gerçekleşebileceği var sayılarak yapılmaması daha akla yakın olacaktır. 1968 bütçesi, ödeme yasağına rağmen, büyük bir açıkla kapanacaktır. Üstelik bu yasağın, yeni malî yılbaşına kadar devam ettirilmesini önleyecek baskılar gittikçe şiddetlenmektedir. Hükümetin bu baskılara daha ne kadar dayanabileceği belli değildir. Ancak, tedavüldeki banknotlar, yeniden hızla artmaya başlamıştır. 28 Aralıkta TL. 9,752 milyar olan banknot hacmi, 4 Ocakta TL. 9,973 milyara ve 6 Ocakta da 10,675 milyara yükselmiştir. 10 günlük artış hızı % 10'a yakındır.

Harcamaları durdurmak gibi şiddetli ve fakat sebeplerin ortadan kalkmasını sağlayamayacak tedbirlerin sonucu, ya zincirleme iflâsları da içine alacak bir ekonomik krize razı olmak, ya da harcama yasağını kaldırarak.

zaten perakende ticarete ortaya çıkmış olan fiat artışlarının toptan fiatlara da geçmesine izin vermek olacaktır. Önümüzdeki günler için görebildiğimiz, en geç 1969 mali yılbaşından itibaren Devlet ödemelerinin hızla açılması ve fakat aynı zamanda, yüzeyde tedbirlerle baskıda tutulan toptan eşya fiyatlarının da hızla yükselmesidir.

Çalışma hayatında huzursuzluklar, grev, lokavt haberleri artmış bulunmaktadır. Bir yandan enflasyonist baskılar, öte yandan enflasyonun bütün kötü sonuçları ile ortaya çıkmasını geciktirmek için maaş ve ücretler dışındaki devlet ödemelerinin ve liberasyon listelerinden yapılan yeni ithalât transfer taleplerinin durdurulması gibi alınan şiddetli tedbirlerin, çalışma hayatında, işçiler ve işverenler arasında, rahatsızlıklar çıkarması beklenmeliydi. Özellikle perakende ticaret alanında ortaya çıkan fiat artışları, işçilerin yüksek zam taleplerini yaratmış, daralan Devlet harcamalarının etkisi ile karşılaşılan işveren, bu zam taleplerini daha şiddetli bir tepki ile karşılamıştır. Devlet harcamaları kısıldıkça, önümüzdeki günlerde, bu rahatsızlıkların artması beklenmelidir. Oysa işverenlerin, normal şartlar altında, ücret artışı taleplerini akla yakın karşılamaları daha büyük bir ihtimâldi; çünkü ücretler, işveren yönündeki bütün yakınmalara rağmen, batı ülkelerini bir yana bırakınız, Yurdumuzdaki en az geçim seviyesinin de çok altında bulunmaktadır. Bu alanda gittikçe daha sık yapılan anketlerde tespit edilen durum budur ve eksik olan, işletmelerde verim artışını sağlayacak tedbirleri uygulama hızının yavaş olmasıdır.

Fiatlar:

1967 Aralık'ından 1968 Aralık'ına kadar toptan eşya fiyatları genel indeksi ancak % 4,3; İstanbul geçinme indeksi % 7 artmıştır. Bu seviyelerdeki fiat artışları dahi aslında «iyi» veya «ekonomik gelişmenin bedeli» değildir. Çok aşırı Lâtin Amerika ülkeleri bir yana bırakılacak olursa, bu seviyelerdeki artış eğilimleri dahi, enflasyonist sayılmaktadır. Ancak, gelecek fiyatlar üzerinde yapılacak plânlar, bu rakamları dahi esas almamalıdır. Çünkü yukarıda belirtilen ve sonucu etkileyen tedbirler, önemli fiat artışlarının indekslere yansımaları geciktirmiştir. Bütün tedbirlere rağmen artış eğilimi devam etmektedir. Asıl büyük artışlar, Devlet harcamalarının bütün hızıyla başlamasını hemen izleyecektir; o zaman aylık artışların ayda % 1-2 gibi yüksek bir seviyede olması çok muhtemeldir.

1958 deki «istikrar tedbirlerinden» hemen önceki dönemi şimdi hatırlamakta fayda vardır. O zaman da sonucu geciktirici (fiat kontrolleri dahil) ve ithalâtı azaltıcı bütün tedbirler alınmış, döviz kurları son derece farklılaştırılmış, fakat alınan bütün tedbirler, daha şiddetlilerinin alınması sonucunu doğurmuş ve Ağustos başına gelindiğinde «büyük operasyon» kaçınılmaz olmuştur.

1969 başlangıcı, ne kadar benzetmeyi istemesek de öbürüne benzemektedir. Paranın dış değeri, aksine resmî iddialara rağmen, düşmüş ve düşmektedir. Mark'ını 31 liraya Yurduna gönderebilen Almanya'daki Türk işçisi, Alman Bankalarından TL. 3,70 fiatını kolayca elde edebilmektedir. Daha yaygın surette bilinen ölçüsü ile bundan 4 - 5 ay önce TL 13,50 olan Amerikan doları, bu günlerde 15 liraya yükselmiştir. Bu, son 4 - 5 ay içinde paramızın dış değerinde % 10 bir düşmeyi ifade etmektedir.

Sadece dış seyahatlere 7 ayrı döviz kuru ödenmektedir! İhracata vergi iadeleri v.s. yollardan sağlanan farklı kurlarla kur sayısını 10 - 15 e yükseltmek mümkündür!

Daha önemlisi, 1968 ortasına kadar istikrarlı görünen altın fiatları sonbaharda hızla artmaya başlamıştır. Son üç yıldaki artış % 35 civarındadır. Mart 1968 de TL. 15,37 olan 1 gr. safi külçe altın fiatı Ekim 1968 de TL. 17,54 e, 16 Ocak 1969 da TL. 19,40 a yükselmiştir. Mart'ı izleyen 6 ay içindeki artış % 14, son üç aydaki artış ise % 11 civarındadır.

Nitekim altın fiatlarının İstanbul serbest piyasasında son aylar içindeki hareketi de, bu durumu teyid etmektedir :

	16.12.1968	16.1.1969
Cumhuriyet	123.— TL.	131.— TL.
Reşat	194.— TL.	200.— TL.
İngiliz	140.— TL.	145.— TL.

Bu sebeple «1968'de fiat istikrarı muhafaza edilmiştir ve 1969'da da edilecektir» iddialarına inanmak çok güçtür.

Devalüasyon :

Yukarıda açıklanan durum «devalüasyon yapılmalıdır» görüşünü öne sürenlere hak vermektedir. Ancak Hükümetin, Ekim 1969 daki seçimlere kadar bunu önlemek için herşeyi yapacağı anlaşılmaktadır. Şimdiki önemli soru, daha ziyade, yılın son üç ayında bu baskılara dayanılıp dayanılamıyacağıdır. Devlet bütçesinin büyük açığı, seçim yılının malî yılbaşından sonra hızla artıracak Devlet harcamaları, fiatlar ve paramızın dış değeri ile ilgili yukarıdaki değerlemelerle birleştirilince, yılın son üç ayında devalüasyona gidilmemesini çok zorlaştıracaktır. Bu konuda iç baskılar henüz çok güçlü olmayan ihracatçılardan ve aydınlardan, dış baskılar, Türkiye'ye yardım konsorsiyomu, Ortak Pazar üyeleri ve organlarından, OECD'den ve Para Fonundan gelecektir. Hükümet seçimlerden güçlenmiş çıkarsa, belki de bütün bu baskılara 1970 başına kadar göğüs germeğe gayret edebilir. 1969 un «ihra-

catta bir hamle yılı» olacağı şeklindeki Hükümet açıklamaları 1969 da ihracatçılara daha büyük bir önem verileceğini göstermektedir.

Dış Ticaret ve Ödemeler :

Gerçekten 1969 yılı ekonomik durumu ile ilgili çok şey, dış ticaret ve dış ödemeler alanında alınacak tedbirlere bağlı bulunmaktadır. Aşağıdaki tablo, 1968 için tahmin edilen gerçekleşme durumu ile 1969 dış ödemeler programını karşılaştırmaktadır.

Türkiyede Ödemeler dengesi

	1968 Gerçekleşme (Tahmin) (Milyon Dolar)	1969 Programı	Fark %
İhracat			
Tarım ürünleri	409	442	8
Madencilik	36	33	— 8
Sanayi ürünleri	85	100	18
Toplam ihracat	530	575	8
İthalât:	350	365	4
Yatırım malları	290	440	13
Ham maddeler	40	55	38
Tüketim maddeleri			
Toplam	780	860	10
Ticaret açığı (İhr. - İth.)	— 250	— 285	14
Dış borç faiz ödemeleri	— 23	— 50	51
Turizm ve dış seyahat	— 2	5	350
İşçi gelirleri	110	120	9
Kâr transferleri	— 26	— 30	15
Proje kredileri hizmet öd.	— 7	— 20	290
Diğer görünmeyenler (Net)	20	20	—
Toplam görünmeyenler (Net)	62	45	— 27
Enfrastrüktür ve offshore	13	10	— 23
Toplam	75	55	— 26
Cari işlemler dengesi	— 175	— 230	31
Dış borç ödemeleri	— 108	— 115	6
Yabancı sermaye özel	20	30	50
Proje kredileri	118	150	27
Bedelsiz ithalât	18	18	—
Konsorsiyum kredileri	174	147	— 16
Toplam sermaye harcaması	222	230	4
	47	—	—

1969 Programında ve istatistik bültenlerinde verilen rakamlardan yararlanılarak düzenlenen yukardaki tablonun, 1968 tahminleri muhtemelen tam olarak gerçekleşmeyecektir. Fakat rakamlar arasındaki nisbi münasebetlerin aynı kalabileceği tahmin edilebilir. Böyle de olsa yukarıdaki tablonun birinci sütünü, iyimser bir tahmindir. Bu iyimser tahminle karşılaştırıldığı takdirde dahi 1969 programının yaklaşık olarak gerçekleşeceğini tahmin etmek güçtür. 1968 in tarım üretimi düşük iken 1969 da tarım ürünleri ihracatının % 8 artacağı pek de mümkün olmasa gerektir. 1967 ye nazaran 1968 sanayi ürünleri ihracatı % 20 civarında gerilemişken 1969 da % 18 kadar artacağını beklememek gerekir. 1968, Sanayi ürünleri ihracatındaki devamlı düşmenin üçüncü yılıdır. 1969 da alınacağı bildirilen ihracatı geliştirici tedbirlerin bu eğilimi artışa çevirmesi dahi güç tahmin edilebilirken, bu ölçüde bir artışın gerçekleşeceği biraz uzak bir ihtimâldir. Bu şartlar altında 1969 un ihracat için hamle yılı olacağı hususundaki tahminin, ancak bir yeni yıl dileği olarak kabul edilmesi gereklidir.

İthalâtteki artışların gerçekleşmesi, bu durumda, görünmeyen kalemler ile dış kredilerdeki artışlara bağlı kalacaktır. Ödemeler bilânçosunun bu kalemlerine bakılınca, yine gerçekten uzak tahminler göze çarpmaktadır. İşçi gelirleri, 1969 da hattâ % 9 un da üstünde artabilir. Bu artış dahi, işçi dövizlerine daha yüksek bir kurun uygulanmaya başlamasına bağlıdır. İşçiler için 3,25 lira seviyesinde yeni bir Mark kurunun tespit edilmesi konusunda çalışmalar yapıldığı haber alınmıştır. Fakat Alman Bankaları Mark'ı serbestçe 3,70 den bozarken bu tedbirin etki derecesini şüpheyle karşılamak gerekir. Bütün bunlara rağmen işçi gelirleri 1969 da % 9 dan daha hızlı artabilecektir. Çünkü; Avrupa ülkelerine giden işçi sayılarında devamlı artışlar vardır. ve daha da önemlisi uzun süre Avrupa'da çalışmış işçilerden Yurda dönüp bir iş kurmak için tasarrufunu döviz şeklinde Yurda getiren işçilerin sayısında hızlı artışlar mevcuttur.

Ancak, turizm net gelirlerinde % 350 gibi bir sıçrama öngörülmesi ve yabancı sermaye girdilerinin % 50, proje kredilerinin % 27 seviyesinde hızla artması uzak ihtimâllerdir. Turizmin net gelirinde 1967 ye nazaran 1968 de gerçekleşen % 90 civarındaki artışın, tahmini yapanları aşırı iyimserliğe sevkettiği anlaşılmaktadır. Yabancı sermaye girişindeki artış 1967 den 1968 e ancak % 16,2 civarındadır. Enflasyon ve devalüasyon ihtimâllerinin artacağı 1969 yılı içinde artış hızının yükseleceği tahmin edilmemelidir.

Geri kalan tahminler gerçekleşse bile, genel olarak 1969 un ithalât imkânları bakımından 1968 den daha sıkıntılı geçmesi beklenmeli, plânlar ona göre yapılmalıdır.

Yeni Vergiler:

Alınan vergileme tedbirleriyle ilgili görüş ve tahminlerimizi daha önce belirtmiştik. Konu şimdi bütün basında ve ilgili çevrelerde yoğun şekilde

tartışılmaktadır. Hükümet tarafından ele alınmış tarzı, meselenin özelliğine uymamaktadır. Bu mesele, 1969 Bütçe açığının ortaya çıkardığı bir mesele olarak ele alınmamalıdır. Mesele, karma ekonomi düzeni ile uzun vadede dengeli ve hızlı kalkınma meselesidir; bir yıllık bütçenin ihtiyacını karşılamak amacıyla ele alınırsa, yanlış çözümlere gitmek mümkündür. Nitekim hazırlanan tasarının özellikleri bunu göstermektedir.

Hızlı kalkınmanın gerektirdiği vergi geliri, uzun süredir sağlanamamaktadır. Vergi gelirleri toplamı, Gayrisafi Millî Hasılanın % 15'i civarındadır ve bunun % 11 civarındaki 2/3 si vasıtalı vergilerden elde edilmektedir. Millî Hasılanın % 40 ını sağlayan tarım sektörü geniş ölçüde vasıtasız vergi alanı dışında kaldığından ve vasıtasız vergiler gereği gibi tahsil edilemediğinden, Millî Hasılaya oranla seviyesi düşük olan vergi gelirleri esas itibarıyla, vasıtalı vergilerden sağlanmaktadır. Uzun vadede adil ve dengeli ekonomik kalkınmanın gereği, vergi gelirlerinin Millî Hasıla'ya oranını artırmak ve hiç olmazsa vergi gelirlerinin yarısını vasıtasız vergilerden elde etmektir.

Asıl mesele, vasıtasız vergi oranının artırılması ile birlikte fazla vergi geliri sağlamak şeklinde ele alındıktan sonra da bunun sebeplerine iyi teşhis konmalıdır. Açıkça görülen sebepler, büyük ölçüde vasıtasız vergi kapsamına girmeyen tarım sektörünün daha etkili bir şekilde vergilendirilmemesi ve vasıtasız vergilerde vergi toplama veriminin düşüklüğü olarak tespit edilebilir. Sebepler bu ise, işe Kurumlar Vergisinden başlamamak gerekir. Çünkü Maliye Bakanlığının kendi yayınlarına göre, vergi toplama işinin en verimli olduğu alan kurumlar vergisi alanıdır. Bu alandaki büyük anonim şirketlerin vergi dışı kalmaları ihtimâli uzaktır.

Eğer mesele, vasıtasız vergi gelirlerinin düşüklüğü ile birlikte, vasıtalı vergiler payının da yüksekliği ise, vergi artışını sağlayacak tedbirlerin vasıtasız vergilerin en az verimli olanından başlatılması gerekir. Vasıtasız vergi gelirlerinin artırılması ise, vergi nispetinin artırılması sureti ile değil, vergi toplama işinin verimli hale getirilmesi suretiyle daha etkili olacaktır. Maliye Bakanlığının yayınladığı bir raporda öne sürüldüğüne nazaran ödenen vasıtasız vergiye eşit miktarda ve bazı hallerde daha fazla vergi kaçırılıyorsa, vergi nispeti artışları hangi amaca hizmet edecektir? Bu konuda en etkili sonuçlar, muhtemelen en çok vergi kaçırılan alanı daha sıkı kontrol etmek sureti ile elde edilebilecektir.

Sanayi Hareketleri:

1969 yılının, ele alınan bir çok projelerinin tamamlanarak sınaî üretime başlamalarına imkân vermesi en büyük arzumuzdur. Bu alanda, Yarımca'da kurulmakta olan Petro-Kimya tesislerinin birinci kısmının bitmek üzere olduğunu ve 1969 Mart ayında bazı tesislerin işletmeye açılacağını zikredebiliriz. Ayrıca, Adana'da inşa edilen sun'î elyaf fabrikasının bazı servislerinin faaliyete geçtiği öğrenilmiştir.

Niğde'de mahsulün değerlendirilmesini sağlayacak elma suyu ve marmelat fabrikası ile ilgili hazırlıklar ilerlemektedir.

İstanbul'da Sanayi Odası'nın kayıtlarına göre, 1968 Aralık ayı zarfında 50 sanayi firması faaliyete başlamıştır. Toplam sermayesi 26 milyon TL. na yaklaşan bu tesislerin 3 ünün gıda, 6 sınıf mensucat, 22 sınıf metal, 17 sınıf kimya, 2 sınıf diğer sanayi kollarında iş gördükleri anlaşılmaktadır.

II — Piyasa ve Fiyatlar :

A — Borsalar:

1 — Pamuk

Geçirdiğimiz ay zarfında Türkiye Borsalarında muamele hacimleri genellikle normal ceryan etmekte ve fiyatlarda bazı hareketler görülmektedir. Adana pamuk piyasasında, Çukurova standard beyaz baz kalite malların fiyatları 445-475 kuruş arasında değişmiştir. Bu bölgedeki şiddetli yağışların mahsulün büyük bir kısmını zarara uğratmış olması düşük kaliteli malların muamele hacminin artmasına yol açmıştır.

İzmir pamuk piyasasında da muamele hacimleri normal olup, fiatlarda çığitlerde 5-15 kuruş, standard mallarda 10-15 kuruş yükselme görülmüştür.

2 — Gıda Maddeleri

a) Bakliyat ve Pirinç

Bakliyat piyasasında, geçen devre başlayan hareket devam etmektedir. Ancak bu durum fiyat artışlarına sebep olacak kadar değildir. Mevsim dolayısıyla talebin canlılığı normaldir.

1969 Ocak sonu itibarile bakliyat fiyatlarının borsalardaki seyri şöyledir: Dermason fasulye 380-410 kuruş, Battal 340 kuruş, Barbunya 240 kuruş, Mercimek yeşil İstanbul 200 kuruş, Nohut 200 kuruş.

Pirinç piyasasında kış tesirile talebin artması fiatlara tesir etmiş ve 1969 Ocak ortası itibarile Bersani 410 kuruş, Maratelli 345 kuruş, Karolin 420 kuruştan muamele görmüştür. Fiyatlarda görülen 30-40 kuruş yükselmenin talebin canlanması ve stokların azalması dolayısıyla devamı beklenmektedir.

b) Beyaz peynir:

Kış mevsimi dolayısıyla beyaz peynir piyasası canlanmıştır. Bu durum dolayısıyla fiatlarda 70-75 kuruş/kg. artış olmuştur.

1969 Ocak sonu itibariyle toptan satış fiyatları şöyledir: (Teneke/TL.)

Tam yağlı	: 170
Yarım yağlı	: 130
Yağlı	: 150
Yağsız	: 80-90

c) Zeytinyağ ve Diğer Nebati Yağlar :

Zeytinyağ piyasasında yeni mahsul artık tamamen piyasaya arz olunmuş ve mahsulün yeterliliği dolayısıyla fiatlarda hareket olmamıştır.

1969 Ocak sonu itibariyle ekstra ekstra zeytinyağ 850 kuruştan, 1. kupe 760 kuruştan, sıra malı çeşitler ise 525 kuruştan muamele görmüştür.

1969 Ocak sonu itibariyle ayçiçeği yağı 480-550 kuruştan muamele görmüştür. Pamuk yağı fiyatları ise 450 kuruş civarındadır.

B — İnşaat Malzemeleri :

Kış mevsiminin bütün şiddetini göstermesi üzerine, inşaat malzemesi piyasası,

bir iki kalem dışında tamamen durgun bir devreye girmiştir.

Bu piyasayı ilgilendiren başlıca maddelere ait durum ve fiyatlar şöyledir:

1 — Yuvarlak Demir :

Kütük sıkıntısının devam etmesine rağmen talep azaldığından yuvarlak demir fiatlarındaki yükselme durmuştur.

Satışların durakladığı bu mevsimde 1969 Ocak ayı içinde fabrika satış fiyatları şöyledir:

6 mm. lik firkete	220 - 225	kuruş
6 mm. lik kangal	215	»
8 mm. lik	210 - 215	»
10 mm. lik	205 - 210	»
12 - 22 mm. lik	200	»

2 — Profil demir :

Bu piyasada bazı cinslerde darlık devam etmişse de talep azlığı dolayısıyla fiat yükselmeleri görülmemiştir. Piyasada bulunmayan U demirlerinden 12, 14, 16 mm., I putrelden 14, 16, 18 mm. çeşitleri artık yeterli miktarda mevcuttur.

1969 Ocak ortası itibarıyla fabrika satış fiyatları şöyledir :

	Köşebent	T Demiri
20x20x3	280 Krs.	—
25x25x3	240 »	275 »
30x30x3	230 »	275 »
35x35x4	225 »	275 »
40x40x4	230 »	275 »
50x50x5	220 »	270 »
60x60x6	220 »	—

3 — Çimento:

Her yıl olduğu gibi çimento fiatları yılbaşındanberi istikrarlı bir duruma girmiştir. Toptan fiyatlar geçen devreden beri 9,5 TL. na inmiştir. Kış mevsiminin talep üzerindeki yavaşlatıcı tesiri dolayısıyla Umumi Mağazalar T.A.Ş. nin vadeli satışlar yaptığı anlaşılmaktadır. Beyaz çimento piyasasında Pınarhisar ve Bartın mamülleri yeterli olup 32 - 34 TL. civarında bulunan fiatlar değişmemiştir.

4 — Karo Fayans :

Karo fayans piyasası uzun zamandanberi istikrarlıdır. Bazı çeşitlerde stokların artması ve üretim kapasitesinin büyüklüğü sanayicileri dış piyasalarda sürüm teminine sevketmektedir.

5 — Kereste:

Piyasa mevsime göre normaldir ve fiatlarda genellikle bir değişiklik yoktur. İnşaat mevsiminin durgunluğu dolayısıyla kaba işlere ve doğramaya ait çeşitlerde fiyat gerilemesi beklenmektedir.

6 — Pencere Camı :

Piyasanın canlılığı karşısında üretim aksaklığı pencere camı piyasasında çeşit sıkıntısı devamına sebep olmaktadır. Çekoslovakya ve Romanya'dan ithalat yapılması için teşebbüse geçilmesine rağmen ithalâtın gecikmesinin fiyat hareketlerinin devamına yol açacağı ifade olunmaktadır.

Buzlu cam piyasası istikrarlı olup fiatlar 32 TL. civarındadır.

KREDİ ANALİZİ

Yazan: Doçent Dr. Cengiz PINAR

Alp GÜRUS

Yayın tarihi Aralık 1968, İzmir
Sahife sayısı: 153, Fiyatı: 23 TL.

Kredi analizi, diğer bir deyimle bir firmanın lâyük olduğu kredi miktar ve cinsinin tesbiti ile ilgili incelemeler, şüphe yok ki, bankacılığın en nazik konularından biridir. Fakat kredi, sadece bankalarla ilgili bir işlem değildir. Ticarî kredi denilen ve işletmelerin birbirine açtıkları kredileri kapsayan işlemler de ekonomik hayatta banka kredisi kadar yaygın ve onun kadar önemlidir. Şu halde kredi analizi ve uygulaması, sadece bankacıların değil, fakat iş çevrelerinin ve özellikle sınai işletmelerin yakından ilgileneceği bir konu olarak tanımlanabilir.

Doç. Dr. Cengiz Pınar bilimsel bir çalışma sonucunda hazırladığı kitabında, halen ticaret bankalarında uygulanan malî tahlil ve istihbarat çalışmaları dolayısıyla bilhassa önem kazanan «Kredi Analizi» konusunu bütün ayrıntılarıyla incelemekte ve pratikte kullanılabilecek yeni metotlar ortaya koymaktadır.

Kitabın 1. bölümü kredi ve kredi politikasıyla ilgili çalışmaları kapsamaktadır. Bu bölümde, kısa süreli krediyi «süreleri bir yıla kadar olan kredi» şeklinde tanımlayan yazar, Memleketimizdeki uygulamada bu nevi kredilerin bazan mahiyetine uygun bir şekilde kullanılmadığını ve bu yüzden ödeme güçlükleriyle karşılaşıldığını belirtmektedir.

Kredi analizi ve bu konuyla ilgili bazı temel kavram ve esasları inceleyen ikinci bölümde; bankalarla kredi talep eden firmalar arasındaki yakın ilişkilere değinilmekte ve örneğin «Bankadan kredi talebinde bulunan herhangi bir iş adamı hesaplarını ve tekliflerini yaparken kendini banka yetkililerinin yerine koymalıdır» denilmektedir. Gerçekten, işletme ile banka arasındaki kredi ilişkilerinde banka yöneticisinin bazı görüş ve tavsiyelerinin makûl karşılanması icap etmektedir.

Kısa süreli kredinin vadesinde geri ödenip ödenmemesi her şeyden önce likidite durumu ile ilgili bir konudur. Bu bakımdan, bu tür analiz öncelikle likidite sorunu üzerinde duracaktır. Ancak finansal yönetimin başlıca amacının kârlılık olduğu da aşikârdır. Likidite ve kârlılık genellikle birbiriyle çatışma halinde ise de, iyi bir finans yöneticisinin bu iki alternatif arasında bir denge sağlaması da zorunludur.

Kısa süreli kredi analizinin dayandığı likidite unsuru nasıl incelenecektir? Bu sorunun cevabını üçüncü bölümde bulmaktayız.

Rasyo analizine ayrılan bu bölümde bir kısmı halen ticaret bankalarınınca uygulanan malî tahlil çalışmalarında kullanılan belli başlı rasyoların tanımını yapılmakta ve bunlardaki değişmelerin nedenleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca rasyo metodunun nazik bir alet olduğu ve sadece hesaplanan oranların izahı ile iktifa edilmesinin yanılmalara sebebiyet verebileceği açıklanmaktadır. Örneğin, cari aktiflerin kısa süreli borçlara bölünmesiyle hesaplanan cari nispetin gerçekten iyi bir duruma işaret edip etmediğini anlayabilmek için cari aktiflerin bileşiminin de incelenmesi zorunludur.

Likidite rasyoları içinde nakid ve kısa sürede nakde çevrilebilen kıymetler ve yıllık nakdî giderleri karşılaştıran oranla, işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını incelemek bakımından faydalı olan «Stok/Net İşletme Sermayesi oranının bilhassa ilgi çekici olduğunu kaydetmek, gerekir.

Bu bölümde, sadece rasyoların izahı ile yetinilmeyip bunların bir olay üzerinde uygulamasına gidilmiş ve analizcinin çeşitli alternatifleri göz önünde tutarak karar vermesi zorunluluğuna işaret edilmiştir.

Kısa süreli kredi değerlendirmesinde bazen işletmenin yakın bir gelecekteki nakdî durumunun bilinmesi önem kazanır. Bu maksatla nakid giriş ve çıkışının tahmini gerekir. IV. Bölümde nakid bütçesi etraflı bir şekilde izah edilmektedir.

Rasyolar ve nakid bütçesi düzenlenmesiyle firmanın muayyen bir tarihteki veya yakın bir gelecekteki malî durumu hakkında bilgi sahibi olunabilir. Ancak bu hususta tam bir kanaate varılabilmesi için işletme içinde cereyan eden fon hareketlerinin kaynaklarının ve kullanım yerlerinin de bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu bilgilerin temini için fonların akışı tablolarının düzenlenmesi zorunludur. Bu konu kitabın V. bölümünde işlenmiştir.

Kitabın VI. ve son bölümü Başabaş noktası analizine ayrılmıştır. Bu inceleme ile firmanın rantabilitesi, dolayısıyla nakid yaratma gücü hakkında bilgi edinilir. Kısa süreli analiz doğrudan doğruya kazanca değil, fakat nakid durumuna dayanır. Ancak, kazancın da en belirli bir nakid kaynağı olduğu unutulmamalıdır. O halde kârın yüksek olması kredi değerliliğini artıran bir unsur olur.

Eserin son kısmı açıklanan bütün analiz araçlarının uygulanmasını gösteren bir örnek olayın incelenmesine ayrılmıştır. Bu suretle yazar kullandığı metodların uygulanma kabiliyetini de doğrulamış olmaktadır.

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu'nun yeni çıkan eserleri:

Enflasyon ve İktisatçılarımız

Bası: İstanbul, 1969

Fiyatı: 59 sahife, 5 TL.

Dış Ticaretimiz ve Devalüasyon

Bası: İstanbul, 1969

Fiyatı: 104 sahife, 10 TL.

Pazarlama:

Yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2. Bası: İstanbul, 1968
Her üç eser de Alagöz Yayınları içinde çıkmıştır.

Doçent Dr. Nasuhi Bursal'ın yeni eseri:

Maliyet Muhasebesi Prensipleri ve Tatbikatı:

Bası: İstanbul, 1968

Fiyatı: 442 sahife, 40 TL.

Gerek Sayın Hatiboğlu'nun aktüel olayları özel bulgu ve görüşleriyle değerlendiren eserlerini ve gerekse Sayın Bursal'ın maliyet muhasebesi alanındaki değerleri eserini tüm okuyucularımıza tavsiye ederiz. BANKA

Sizin Bankanız

**TÜRKİYE
HALK
BANKASI**

Memleketin her köşesinde hizmetinizdedir.

(Basın: 60373 - A - 21936)

BANKA KREDİLERİNİ TANZİM KOMİTESİ KARARLARI :

Karar Tarihi : 22.10.1968
Karar Sayısı : 185

Resmi Gazete Tarihi: 6.1.1969
Resmi Gazete No: 13093

Tütün için yurt dışındaki kaynaklardan temin edilecek ön finansmana ödenecek faiz nisbeti 1969 yılı içinde, komisyon dahil olmak ve her ne nam ile olursa olsun bu nisbeti aşmamak kaydıyla % 7 olarak tesbit edilmiştir.

Bu karar 1.1.1969 tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Karar Tarihi: 22.10.1968
Karar Sayısı: 184

Resmi Gazete Tarihi: 7.1.1969
Resmi Gazete No: 13094

95 sayılı Banka Kredilerini Tanzim Komitesi Kararının teminat mektuplarıyla ilgili 1. pozisyonun (b) fıkrasına aşağıdaki fıkra ilâve edilmiştir.

Kat'î ve avans teminat mektupları komisyonları, bu mektuplar müddetli olduğu takdirde mektubun vadesine göre peşin olarak tahsil olunabilir.

Müddetsiz teminat mektupları için banka ile lehdar arasında kararlaştırılmış olmak şartıyla üç aydan daha uzun dönemler için de bir yılı geçmemek üzere peşin komisyon tahsil olunabilir.

Karar sayısı : 186

Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin 9.7.1960 tarih ve 91 sayılı kararının 15.3.1961 tarih 99 sayılı kararla değişik 2 nci maddesinin (2) sayılı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

2 — a) (1) inci maddede yazılı komisyon ve ücretler dışında muamelenin gerektirdiği posta, telgraf, telefon ve sigorta masrafları ile iş ve dış muhabir komisyon ve masrafları ve bil'umum vergi, resim, harç vesair giderler müşteriden aynen tahsil olunur.

Ancak, bankalarca senet tahsil hizmetlerinde müşterilerden tahsil olunacak iç muhabir komisyonlarının miktarı, (3) üncü maddenin senet tahsiline müteallik 2 No. lu pozisyonunda gösterilen hadlerin yarısını aşamaz.

b) Bankaların memleket içinde teşkilâtlarının bulunmadığı mahallerde oralarda şubesi bulunan muhabir bankaları tavassut ettirmek suretiyle tahsil ettirecekleri senetler (iştirak ve teminat senetleri dahil) için, bu bankalara ödeyecekleri iç muhabir komisyonunun miktarı ise yukarıda (a) bendinde zikri geçen 2 No. lu pozisyonundaki hadlerin dörtte üçünden fazla olamaz.

Karar Sayısı: 187

Komitemiz, alacaklı ve borçlu hesaplarda, faiz bakımından yılın 360 veya 365 gün olarak hesaplanması konusunun bankalar arasında yeknesak bir uygulamaya bağlanmasını gerekli sayarak, bu konunun, en kısa zamanda, hesap çeşitlerini ve kanunî zaruretleri gözönünde tutarak Türkiye Bankalar Birliğince düzenlenmesini ve bu yolda alınacak kararların bankalarda uygulanmasını kararlaştırmıştır.

Başarınız ve istikbaliniz

tutumlu ve isabetli kararınıza bağlıdır.

Türkiye Vakıflar Bankasında

açtıracığınız her hesap

bu yolda sizin için

en büyük şanstır.

Türkiye
Vakıflar
Bankası

Türk yollarındaki
motosikletlerin yüzde yetmiş

JAWA

markasını taşıır.

MODELLER

JAWA 250
JAWA 250
05 İDEAL JAWA
CZ. 1.25
STADION - Yarım kg'lık pedalli

HÜRRİYET REKLAM AJANSI 10

HAVADA JET KARADA JAWA

BÖL VEDEK PARÇA İTİNALİ SERVİS

ÇELİK MONTAJ

TİCARET VE SANAYİ A. Ş.

TÜRKİYE VE ORTAŞARKIN EN MODERN MOTOSİKLET FABRİKASI

İLKBAĞI YORHAN SAĞIÇ

ÇELİK MOTOR

Ticaret Ltd. Şti. - Sırkacı Dar. Karşıtı 217, Tel. 27 34 52 22 82 / 21. Telgraf. Skod. - İstanbul

siz de
ev sahibi
olabilirsiniz

tasarruflarınızı
devamlı olarak

t.c. ziraat bankasında

toplamayı
unutmayınız.